

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку та аналіз доходів і витрат операційної діяльності»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
групи 1
Пархоменко С. С.
Керівник: Мокієнко Т. В.
Рецензент: Колотій В. Ю.

Полтава 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

Освітньо-професійна програма Облік і оподаткування
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

Наталія
КАНЦЕДАЛ
14 листопада 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
Пархоменко Сніжани Сергіївни

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Методика обліку та аналіз доходів і витрат операційної діяльності»

керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Мокієнко Тетяна Володимирівна

Затверджено засіданням кафедри протокол № 5 від 07 жовтня 2024 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 11 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи:

фінансова звітність, первинні документи та облікові реєстри підприємства за 2022 – 2024 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретико-методичні основи обліку доходів та витрат операційної діяльності.

Розділ 2. Облік доходів та витрат операційної діяльності.

Розділ 3. Аналіз доходів та витрат операційної діяльності підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 14 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	03.10.2024 р. – 29.10.2024 р.	
2	Затвердження завдання на кваліфікаційну роботу, узгодження плану	30.10.2024 р. – 14.11.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	15.11.2024 р. – 03.02.2025 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	04.02.2025 р. – 10.11.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	11.11.2025 р. – 17.11.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	18.11.2025 р. – 20.11.2025 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	21.11.2025 р. – 27.11.2025 р.	
10	Нормо-контроль	28.11.2025 р. – 04.12.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	16.12.2025 р. - 18.12.2025 р.	

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Сніжана ПАРХОМЕНКО

Керівник роботи

(підпис)

Тетяна МОКІЄНКО

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	9
1.1. Економічна сутність доходів та витрат операційної діяльності	9
1.2. Стан досліджуваності проблеми та наукові напрями її вирішення	17
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	24
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства та його облікова політика	24
2.2. Облік доходів та витрат операційної діяльності й відображення в звітності	29
2.3. Податкові аспекти обліку доходів і витрат операційної діяльності	35
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	38
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання	38
3.2. Аналіз доходів та витрат операційної діяльності	44
3.3. Аналіз фінансових результатів та шляхи підвищення ефективності функціонування суб'єкта господарювання	56
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах розвитку аграрного сектору управління фінансовими потоками підприємства є одним із ключових факторів його ефективності та конкурентоспроможності. Особливо важливим є облік доходів і витрат операційної діяльності, оскільки саме від правильного та своєчасного відображення цих показників залежить оцінка фінансового результату діяльності, планування виробничих процесів та прийняття стратегічних управлінських рішень.

Для сільськогосподарських підприємств, що займаються рослинництвом, актуальність обліку доходів і витрат зумовлена низкою особливостей: вплив природно-кліматичних факторів на врожайність та собівартість продукції, сезонність виробництва, використання продукції для внутрішніх потреб, специфіка системи дотацій та державної підтримки, а також коливання цін на сільськогосподарську продукцію.

Раціональна організація обліку доходів і витрат дозволяє не лише оцінити економічну ефективність виробничих процесів, а й оптимізувати використання ресурсів, своєчасно виявляти резерви підвищення продуктивності та забезпечувати фінансову стабільність підприємства.

Питання обліку доходів і витрат операційної діяльності досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Вітчизняні дослідники, серед яких М. Т. Білуха, О. С. Бородкін, Ф. Ф. Бутинець, П. І. Гайдуцький, М. Я. Дем'яненко, В. П. Завгородній, Г. Г. Кірейцев, В. Г. Линник, Л. В. Нападовська, М. Ф. Огійчук та інші, приділяли увагу теоретичним основам управлінського та бухгалтерського обліку витрат, методам калькулювання собівартості та аналізу фінансових результатів діяльності підприємств. Зарубіжні науковці, такі як Х. Андерсон, К. Друрі, Д. Колдуелл, Б. Нідлз, Я. В. Соколов, також внесли значний вклад у розвиток методології управлінського обліку та економічного аналізу доходів та витрат.

Водночас більшість існуючих досліджень не враховують специфіку

сільськогосподарського виробництва, зокрема рослинництва, де формування доходів і витрат має сезонний характер, а на результати діяльності суттєво впливають погодні умови та державна підтримка. Саме це визначає актуальність проведення дослідження з розробки концепції обліку доходів і витрат операційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що дозволяє удосконалити методичні підходи до планування, контролю та аналізу фінансових результатів у рослинництві.

Мета і завдання дослідження. Метою написання кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку доходів і витрат операційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що спеціалізуються на рослинництві, з метою підвищення ефективності їх фінансово-господарської діяльності.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні завдання:

- проаналізувати існуючі теоретичні підходи та практику обліку доходів і витрат операційної діяльності в агропідприємствах;
- визначити особливості формування доходів і витрат у сільськогосподарських підприємствах;
- вивчити нормативно-правове регулювання обліку доходів і витрат операційної діяльності;
- вивчити практику обліку доходів та витрат операційної діяльності досліджуваного підприємства;
- розглянути відображення в звітності інформації про доходи і витрати у звітності;
- розробити рекомендації щодо удосконалення облікової політики підприємства у сфері обліку доходів і витрат;
- надати рекомендації щодо удосконалення системи обліку на підприємстві;
- оцінити фінансово-економічний стан підприємства на основі аналізу доходів і витрат операційної діяльності;
- запропонувати заходи для підвищення ефективності використання

ресурсів та оптимізації фінансових результатів діяльності.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є теоретико-методичні основи обліку та аналізу доходів і витрат операційної діяльності. Предметом дослідження є порядок формування, відображення в обліку та аналіз операційних доходів і витрат досліджуваного підприємства.

Для аналізу доходів та витрат застосовуються загальнонаукові методи: абстрагування, аналіз, синтез, історичний метод, спостереження, порівняння, системний підхід та статистичні методи. Вони забезпечують комплексну оцінку доходів і витрат, їх структури, контролю та оптимізації, наукове обґрунтування управлінських рішень і підвищення ефективності операційної діяльності.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в:

- систематизовано та узагальнено погляди науковців щодо сутності доходів та витрат операційної діяльності;
- узагальненні проблемні аспекти, пов'язані з регіональним аспектом та сталим розвитком;
- визначено необхідність відкриття аналітичних рахунків для екологічних доходів та витрат, що зумовлено зростанням ролі концепції сталого розвитку в «житті» підприємства;
- уточнено змісту наказу про облікову політику в частині доходів та витрат;
- доведено необхідність впровадження графіку документообігу для підвищення якості облікового процесу.

Результати дослідження можуть бути використані для удосконалення облікового забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств, підвищення достовірності інформації про витрати та виробничі результати, а також ефективного використання внутрішніх резервів.

Робота є результатом самостійного наукового дослідження здобувача. Основні результати дослідження були представлені на засіданні кафедри обліку і оподаткування ПДАУ та на наукових конференціях, отримавши

позитивну оцінку.

Публікації. За матеріалами дослідження підготовлено дві наукові праці:

1. Пархоменко С., Гонтовий О., Дрипан В. Контроль доходів та витрат на сільськогосподарських підприємствах. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів* : Збірник доповідей науково-практичних конференцій здобувачів вищої освіти за результатами проходження виробничих та технологічних практик. 2025. Випуск 18. Полтава : ПДАУ, 2025. С. 57 – 59.

2. Пархоменко С.С., Мокієнко Т. В. Облік операційних витрат в умовах сталого розвитку. Матеріали V Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аудиту та аналізу в умовах міжнародної інтеграції» (18 листопада 2025 р., Херсон – Хмельницький). URL: <https://tinyurl.com/4fxxbktb>.

Основою дослідження є монографії, статті та доповіді вітчизняних науковців, офіційні нормативні документи, фінансова та статистична звітність досліджуваного підприємства за 2022 – 2024 рр., а також професійні довідники та електронні ресурси.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Економічна сутність доходів та витрат операційної діяльності

Доходи підприємства є однією з ключових економічних категорій, що відображає результати господарської діяльності та визначає фінансовий стан суб'єкта господарювання. Відповідно до НП(С)БО 15 «Дохід», дохід – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що приводить до зростання власного капіталу підприємства, за винятком внесків власників [49].

З економічної точки зору, дохід - це вартісна форма результату діяльності підприємства, що виражає суму грошових надходжень, отриманих від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг, а також від інших операцій, пов'язаних із господарською діяльністю. Саме доходи є головним джерелом формування прибутку підприємства, його фінансової стійкості, а також основою для здійснення соціальних виплат і сплати податків.

Аналіз підходів науковців і положень нормативних актів щодо сутності доходів підприємства свідчить про багатогранність цієї економічної категорії. У більшості досліджень дохід трактується як результат господарської діяльності підприємства, що призводить до приросту економічних вигід, виражених у збільшенні активів або зменшенні зобов'язань. Одночасно він розглядається як основне джерело формування прибутку та показник ефективності управління ресурсами.

Науковці, зокрема Бутинець Ф. Ф., Голов С. Ф., Сопко В. В., Кужельний М. В. та Нападовська Л. В., підкреслюють взаємозв'язок між доходами та результативністю господарської діяльності, акцентуючи на ролі доходів у забезпеченні фінансової стійкості та розвитку підприємства. Нормативні документи (НП(С)БО 15, МСБО 15, Податковий кодекс України)

визначають дохід переважно з обліково-правової точки зору, наголошуючи на моменті його визнання та зв'язку з економічними вигодами (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Узагальнення підходів науковців і нормативних актів до визначення сутності доходів підприємства

Автор / джерело	Як результат господарської діяльності	Як приріст економічних вигід (активів)	Як джерело формування прибутку	Як показник ефективності діяльності	Як елемент фінансових ресурсів підприємства
НП(С)БО 15 «Дохід»	+	+	+		+
МСБО (IFRS) 15 «Виручка за договорами з клієнтами»	+	+	+		
Податковий кодекс України	+		+		+
Бутинець Ф. Ф.	+	+	+	+	
Голов С. Ф.	+	+	+	+	+
Сопко В. В.	+		+	+	
Кужельний М. В.	+	+	+		+
Назарова Г. В.	+		+	+	
Нападовська Л. В.	+	+	+	+	+

Таким чином, узагальнюючи різні підходи, можна дійти висновку, що дохід є комплексною економічною категорією, яка одночасно відображає фінансовий результат діяльності, індикатор ефективності управління, джерело формування прибутку та основу для відтворення фінансових ресурсів підприємства [3, 6, 16, 30, 47, 67].

Залежно від характеру господарських процесів, доходи поділяються на доходи від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності (табл. 1.2).

Доходи операційної діяльності - це доходи, що виникають у процесі здійснення основної (звичайної) діяльності підприємства, тобто тієї, для якої воно створене. До них належать [47]:

- виручка від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;
- інші операційні доходи, зокрема: орендна плата, курсові різниці, відшкодування раніше списаних активів, доходи від реалізації вторинної

сировини, штрафи, пені, неустойки тощо.

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика доходів різних видів діяльності підприємства

Критерій	Доходи операційної діяльності	Доходи інвестиційної діяльності	Доходи фінансової діяльності
Сутність	Доходи від основної діяльності підприємства, спрямованої на виробництво та реалізацію продукції, товарів, робіт, послуг	Доходи, отримані від придбання, використання та продажу довгострокових активів або фінансових інвестицій	Доходи, що виникають у процесі залучення чи використання фінансових ресурсів
Основні джерела формування	Виручка від реалізації продукції, товарів, послуг; інші операційні доходи (оренда, штрафи, курсові різниці тощо)	Прибуток від реалізації основних засобів, нематеріальних активів, фінансових інвестицій, дивіденди, відсотки	Отримані позики, кредити, емісія цінних паперів, внески власників
Мета отримання доходу	Забезпечення поточної діяльності та отримання прибутку від основного виду діяльності	Збільшення вартості активів або отримання додаткового прибутку від інвестицій	Формування фінансових ресурсів для підтримки діяльності підприємства
Характер періодичності	Постійний, систематичний	Епізодичний (залежно від інвестиційних операцій)	Епізодичний, пов'язаний із залученням капіталу
Відображення в обліку	70, 71	72, 74	73
Приклади	Продаж продукції, отримання орендної плати, реалізація відходів	Продаж обладнання, акцій, отримання дивідендів, відсотків за інвестиціями	Отримання кредиту, випуск облігацій, збільшення статутного капіталу
Вплив на прибуток	Безпосередньо формує основний фінансовий результат діяльності	Опосередковано впливає через інвестиційні операції	Впливає через зміни у структурі капіталу та фінансових ресурсах

У бухгалтерському обліку відображення доходів операційної діяльності здійснюється за принципом нарахування, тобто у момент виникнення права на отримання економічних вигід, а не під час фактичного надходження коштів. Це забезпечує достовірність формування фінансового результату

звітнього періоду.

Таким чином, сутність доходів операційної діяльності полягає у відображенні ефективності основних виробничих і збутових процесів підприємства. Їхній обсяг безпосередньо впливає на формування прибутку, визначення рентабельності та оцінку ефективності управління ресурсами. Раціональна система обліку доходів операційної діяльності є основою для обґрунтованих управлінських рішень, планування розвитку та забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Будь-яка діяльність суб'єкта господарювання пов'язана з використанням матеріальних, трудових, фінансових та інших видів ресурсів, що мають економічну цінність та відображаються у ринковій вартості. Саме тому витрати є об'єктивною та невід'ємною складовою господарської діяльності будь-якого підприємства, незалежно від його організаційно-правової форми чи галузевої належності. Раціональне управління витратами передбачає їх систематичний облік, глибокий аналіз і постійний контроль не лише у загальному вимірі, а й у розрізі окремих видів, напрямів використання, цілей формування та періодів здійснення.

В економічній теорії категорія «витрати» трактується по-різному. Узагальнено їх визначають як використання певних ресурсів (праці, сировини, матеріалів, основних засобів, фінансових ресурсів) у процесі виробництва, розподілу та обігу продукції чи товарів, виражене у грошовій формі. Таким чином, витрати відображають процес трансформації ресурсів у готову продукцію або послуги.

Згідно з Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО 1), витрати - це зменшення економічних вигід у результаті вибуття активів або збільшення зобов'язань, що зумовлює зменшення власного капіталу підприємства (крім випадків, коли таке зменшення викликане його вилученням або розподілом власниками) [50].

У науковій літературі представлено різні підходи до розуміння сутності витрат. Одні автори розглядають їх як економічну категорію, що

характеризує процес виробництва та споживання ресурсів. Інші акцентують увагу на фінансовому аспекті витрат, розглядаючи їх як грошовий вираз використаних ресурсів.

Існують також галузеві підходи, де витрати інтерпретуються через специфіку діяльності окремих сфер економіки (сільського господарства, промисловості, торгівлі тощо).

Різноманітність теоретичних підходів до визначення сутності витрат систематизована у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Порівняння підходів до визначення поняття «витрати»

Автори	Ресурсне споживання (матеріальні, трудові, фінансові ресурси)	Зменшення активів / збільшення зобов'язань (обліковий підхід)	Грошова форма (вартісне вираження)	Цільова спрямованість / досягнення мети
Кривенко К. Т., Савчук В. С., Беляєв О. О.	+		+	+
Осовська Г. В., Юшкевич О. О., Завадський Й. С.	+	+	+	+
Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А.	+		+	+
Грещак М. Г., Коцюба О. С.	+		+	+
Кулішов В. В.		+	+	
Шим Джей К.	+		+	+
Цал-Цалко Ю. С.		+	+	
Мельник Л. Г., Карінцева О. І.	+		+	+
Нуреев Р. М.	+		+	+
Хэл Р., Вэриан	+		+	
Бланк І. А.	+		+	+
Глен А. Велш, Деніел Г. Шор	+		+	+
Костенко Т. Д.	+		+	+
Крушельницька О. В.	+		+	+
Х. Зайдель	+		+	+

Отже, поняття «витрати» багатогранне й розглядається, найчастіше, в трьох основних площинах [19]:

- ресурсній – акцент на фактичному використанні ресурсів;
- обліковій – акцент на зміні активів і зобов'язань, що відображається у фінансовій звітності;

- фінансовій – акцент на грошовій формі витрат, що безпосередньо пов'язана з доходами та результатами діяльності.

Усі підходи мають спільний знаменник: витрати завжди пов'язані зі споживанням ресурсів підприємства, вираженим у грошовій формі, і вони прямо впливають на фінансовий результат.

Важливим аспектом у розкритті сутності витрат є їх визнання у бухгалтерському обліку. Витрати звітного періоду визнаються лише за наявності двох умов: по-перше, вони мають призводити до зменшення активів або збільшення зобов'язань підприємства; по-друге, вони повинні бути достовірно вимірними у грошовій оцінці.

Унаслідок цього зменшується власний капітал підприємства, за винятком ситуацій, коли зменшення капіталу відбувається через його вилучення чи розподіл між власниками. Визнання витрат базується на принципі відповідності доходів і витрат. Це означає, що витрати повинні відображатися в обліку та фінансовій звітності одночасно з доходами, з формуванням яких вони безпосередньо пов'язані.

Якщо ж прямий зв'язок між конкретними витратами і доходами певного звітного періоду встановити неможливо, вони визнаються у тому періоді, коли фактично відбулися. Окреме місце у цьому процесі посідає облік активів, які здатні приносити економічні вигоди протягом декількох звітних періодів. У таких випадках витрати визнаються шляхом рівномірного розподілу вартості активу між періодами його використання, наприклад, через нарахування амортизації.

Особливу увагу в економічній науці та практиці приділяють класифікації витрат, адже саме вона дозволяє впорядкувати їх за різними критеріями та забезпечує більш глибоке розуміння їхньої економічної природи. Класифікація витрат - це процес їх групування за певними ознаками з метою виявлення закономірностей їх формування, використання та впливу на результати діяльності підприємства. Завдяки цьому можна обґрунтовано оцінювати ефективність використання ресурсів, формувати оптимальну

структуру витрат, здійснювати контроль та ухвалювати управлінські рішення.

У науковій та практичній площині виділяють три основні напрями класифікації витрат [31, 36, 70]:

1) для оцінки запасів та визначення фінансових результатів. У цьому випадку витрати поділяють на вичерпані та невичерпані, пов'язані з виробництвом продукції та діяльністю певного періоду. Крім того, вони класифікуються як прямі та непрямі, виробничі та невиробничі, основні та накладні. Такий підхід забезпечує правильне формування собівартості продукції та об'єктивну оцінку фінансових результатів;

2) для прийняття управлінських рішень. Класифікація витрат виступає інструментом стратегічного та оперативного управління, адже дає можливість керівництву аналізувати ефективність витрат, порівнювати альтернативні варіанти використання ресурсів та обирати найбільш доцільні напрями розвитку підприємства.

3) для контролю та регулювання. Даний напрям передбачає створення системи моніторингу витрат, яка дозволяє своєчасно виявляти відхилення від планових показників, регулювати структуру витрат та оптимізувати бізнес-процеси з метою підвищення ефективності господарської діяльності.

Таким чином, витрати є багатогранною економічною категорією, яка одночасно має теоретичне, фінансове та практичне значення. Їх правильне розуміння, облік і класифікація створюють основу для ефективного управління підприємством, підвищення його конкурентоспроможності та забезпечення стабільного економічного розвитку.

Такий підхід до класифікації витрат допомагає бізнесу краще розуміти свої фінансові потреби та використовувати ресурси більш ефективно.

В табл. 1.4 узагальнено погляди науковців щодо класифікації витрат господарюючих суб'єктів.

Усі витрати підприємства за видом діяльності доцільно поділяти на дві основні категорії: витрати, пов'язані зі звичайною діяльністю, та витрати,

пов'язані з надзвичайною діяльністю.

Таблиця 1.4

Класифікація витрат у науковій літературі

Ознака класифікації	Види витрат	Автори / науковці
Економічний зміст	явні (бухгалтерські); неявні (альтернативні, упущена вигода)	Нуреев Р. М., Зайдель Х., Кулішов В. В.
Відношення до виробничого процесу	виробничі (операційні); невиробничі (позаопераційні)	Бланк І. А., Костенко Т. Д., Крушельницька О. В.
Спосіб віднесення на собівартість	прямі; непрямі	Грещак М. Г., Осовська Г. В., Завадський Й. С.
Час виникнення	поточні; одноразові (капітальні)	Турило А. М., Кравчук Ю. Б.
Відношення до обсягу виробництва	змінні; постійні	Шим Дж. К., Бланк І. А.
Сфера виникнення	виробництво; управління; збут	Осовська Г. В., Юшкевич О. О.
Роль в управлінні	регульовані; нерегульовані	Шим Дж. К., Глен А. Велш
Економічна доцільність	продуктивні; непродуктивні (втрати)	Цал-Цалко Ю. С., Осовська Г. В.

Звичайна діяльність охоплює основні види господарської роботи підприємства та операції, що безпосередньо з ними пов'язані.

Витрати, що виникають у процесі звичайної діяльності, класифікують на операційні, інвестиційні та фінансові. Операційна діяльність включає основний вид діяльності підприємства та допоміжні операції, які не належать до інвестиційної або фінансової сфери.

Інвестиційна діяльність охоплює операції з придбання та реалізації необоротних активів, фінансових інвестицій, що не є еквівалентами грошових коштів, а також операції з ліквідації активів, реалізації нематеріальних ресурсів, отримання доходів від безоплатно переданих оборотних активів та переоцінки необоротних активів і фінансових інвестицій.

Фінансова діяльність включає операції, що змінюють обсяг і структуру власного та позикового капіталу підприємства, зокрема: отримані або сплачені дивіденди, доходи і витрати від спільної діяльності, а також інші фінансові результати.

З огляду на управлінські та облікові потреби, операційні витрати

поділяють на дві категорії: собівартість реалізованої продукції та витрати періоду, які не включаються до собівартості продукції. Такий поділ забезпечує коректне відображення витрат у фінансовій звітності та дозволяє визначити фінансовий результат підприємства відповідно до вимог бухгалтерського та управлінського обліку.

До собівартості реалізованої продукції включаються також постійні витрати, що залишилися нерозподіленими, а також витрати, які перевищують встановлені нормативи, відповідно до положень НП(С)БО 16 «Витрати» (додаток А). Відповідно до пункту 4 цього стандарту та чинного Плану рахунків, загальновиробничі витрати відносяться до категорії витрат, які можуть бути безпосередньо приписані конкретному об'єкту витрат з економічно обґрунтованої точки зору, що забезпечує більш точний та коректний розподіл витрат у складі собівартості продукції.

1.2. Стан досліджуваності проблеми та наукові напрями її вирішення

Облік доходів і витрат операційної діяльності аграрних підприємств має низку специфічних особливостей, зумовлених сезонністю виробництва, природно-кліматичними умовами, тривалим біологічним циклом сільськогосподарських культур і тварин, а також коливаннями ринкових цін на аграрну продукцію.

У контексті забезпечення сталого розвитку сільського господарства ці проблеми набувають особливої ваги, оскільки якісна облікова інформація стає основою для прийняття ефективних управлінських, інвестиційних і екологічно орієнтованих рішень.

Однією з ключових проблем є недосконалість нормативно-правового регулювання в частині обліку біологічних активів і готової продукції. Хоча НП(С)БО 30 «Біологічні активи» визначає методологічні засади їх оцінки, на

практиці аграрні підприємства Полтавської області стикаються з труднощами при визначенні справедливої вартості сільськогосподарської продукції, особливо у випадках нестабільності аграрного ринку. Це ускладнює достовірне формування доходів та призводить до викривлення фінансових результатів.

Іншим важливим аспектом є недостатня деталізація аналітичного обліку доходів і витрат операційної діяльності. Багато господарств використовують спрощену систему рахунків, що не дозволяє здійснювати розподіл витрат за культурами, галузями чи технологічними процесами. Унаслідок цього знижується точність визначення собівартості та ефективності окремих видів продукції, що є критичним для підприємств, які прагнуть підвищити конкурентоспроможність і ефективно використовувати ресурси.

Екологічні доходи - це економічні вигоди, отримані підприємством у результаті діяльності, спрямованої на збереження навколишнього середовища, впровадження екологічно безпечних технологій та отримання продукції з додатковою «зеленою» вартістю. Вони виникають у разі:

- продажу органічної або екологічно сертифікованої продукції;
- реалізації побічної продукції та відходів, що сприяє раціональному використанню ресурсів;
- отримання компенсацій, дотацій чи субсидій від держави або міжнародних програм за екологічні ініціативи;
- зменшення витрат на утилізацію відходів або екологічно небезпечних речовин (економія ресурсів).

Екологічні доходи тісно пов'язані з концепцією сталого розвитку, оскільки вони відображають економічну вигоду від екологічно раціональної діяльності. В табл. 1.5 узагальнено види екологічних доходів, що можуть бути отримані підприємством.

Також характерною проблемою для аграрних підприємств регіону є високий рівень енергозалежності та екологічних витрат, що не завжди

відображаються у бухгалтерському обліку належним чином.

Таблиця 1.5

Види екологічних доходів

Вид екологічного доходу	Джерело надходження	Приклад для підприємства
Доходи від реалізації органічної продукції	Продаж зернових і технічних культур, вирощених без хімічних добрив та пестицидів	Органічна пшениця, кукурудза, соняшник
Доходи від реалізації побічної продукції та відходів	Продаж соломи, шротів, залишків після переробки	Солома пшениці, відходи виробництва насіння
Дотації та субсидії за екологічні програми	Державні, місцеві та міжнародні програми підтримки «зеленої» продукції	Компенсації за сертифікацію органічного виробництва, субсидії на впровадження ресурсозберігаючих технологій
Економія витрат завдяки екологічним практикам	Зниження витрат на енергію, воду, утилізацію хімічних речовин	Використання точного землеробства або відновлювальних джерел енергії

У контексті сталого розвитку, коли дедалі більшого значення набувають екологічна звітність, вуглецеві сліди та «зелена» трансформація аграрного виробництва, відсутність системного підходу до обліку таких витрат спотворює реальну оцінку ефективності господарювання.

Регіональний аспект Полтавської області також має свої особливості. Це аграрно розвинений регіон з високою часткою рослинництва, насамперед зернових і олійних культур, де сезонні коливання і погодні ризики безпосередньо впливають на динаміку доходів операційної діяльності. Недостатня цифровізація облікових процесів, застарілі системи управлінського обліку та дефіцит кваліфікованих бухгалтерських кадрів у сільській місцевості створюють додаткові труднощі у формуванні достовірної фінансової інформації.

Крім того, регіональний аспект посилює актуальність облікових проблем [58]:

- проблема деградації ґрунтів. Інтенсивне використання земельних ресурсів вимагає значних відновлювальних витрат (рекультивация, внесення органічних добрив, сівоzmіна). Облік цих витрат, особливо у великих

агрохолдингах, має бути максимально прозорим, оскільки він прямо впливає на продовольчу безпеку регіону та є індикатором соціально-екологічної відповідальності;

- складність моніторингу. Регіональні органи влади потребують достовірної та агрегованої інформації про екологічні витрати для розробки ефективних програм субсидування та контролю. Сучасний облік не завжди забезпечує цю інформаційну функцію, оскільки витрати, спрямовані на регіональну екологічну безпеку (наприклад, очищення стічних вод на елеваторах), можуть бути «розчинені» серед інших загальногосподарських витрат. Для вирішення цих проблем необхідно імплементувати внутрішні облікові механізми, які дозволять виділити екологічні витрати в окремі центри відповідальності та забезпечити їх аналітику.

Для підвищення прозорості та аналітичної цінності облікової інформації, особливо з урахуванням потреб сталого розвитку та регіонального моніторингу Полтавської області, доцільно використовувати розширену класифікацію екологічних витрат.

Ця класифікація може бути реалізована через систему додаткових субрахунків до рахунків класу 9 («Витрати діяльності») або через деталізацію аналітичного обліку.

Таблиця 1.6

Облікова класифікація екологічних витрат (поточні, капітальні) та їхня роль у забезпеченні сталого розвитку

Категорія екологічних витрат	Призначення	Вплив на сталий розвиток
1	2	3
Превентивні (запобіжні)	Інвестиції у технології, що запобігають забрудненню (точне землеробство, біотехнології, модернізація техніки).	Спрямовані на мінімізацію негативного впливу. Забезпечують економію ресурсів та довгострокову конкурентоспроможність.
Відновлювальні (ремедіаційні)	Витрати на рекультивацію, відновлення родючості ґрунтів, очищення забруднених територій.	Спрямовані на відтворення природного капіталу. Критично важливі для регіонального ґрунтового фонду Полтавщини.

Продовж. табл. 1.6

1	2	3
Операційні (поточні)	Плата за використання природних ресурсів, екологічні податки, утилізація звичайних відходів, екологічний моніторинг.	Забезпечують поточну відповідність екологічному законодавству та прозорість діяльності.
Адміністративні та сертифікаційні	Проведення екологічного аудиту, навчання персоналу, витрати на отримання екологічних сертифікатів (наприклад, органічне виробництво).	Підвищують соціальну відповідальність та забезпечують доступ до нових ринків збуту.

Ця схема дозволяє обліковим працівникам не просто фіксувати витрати, а й диференціювати їх за функціональною ознакою, надаючи керівництву та регіональним стейкхолдерам інформацію для ухвалення стратегічних рішень щодо забезпечення економічно ефективного та екологічно збалансованого розвитку аграрного сектору Полтавської області.

Узагальнюючи, можна виділити такі ключові проблеми обліку доходів і витрат операційної діяльності аграрних підприємств, в тому числі і Полтавської області (табл. 1.7):

- складність оцінки біологічних активів і сільськогосподарської продукції за справедливою вартістю;
- недосконалість аналітичного обліку доходів і витрат за видами діяльності;
- відсутність повного відображення екологічних і соціальних витрат у системі бухгалтерського обліку;
- недостатній рівень автоматизації та цифровізації облікових процесів;
- вплив природно-кліматичних факторів на стабільність доходів і фінансових результатів.

Отже, вирішення зазначених проблем потребує удосконалення методики бухгалтерського обліку доходів і витрат операційної діяльності з урахуванням концепції сталого розвитку, підвищення прозорості фінансової звітності, а також запровадження інноваційних інструментів управлінського обліку, адаптованих до регіональної специфіки Полтавщини.

Таблиця 1.7

Проблемні аспекти обліку доходів і витрат операційної діяльності аграрних підприємств Полтавської області та шляхи їх усунення

Проблема	Причини виникнення	Наслідки для підприємства	Пропозиції щодо усунення
Складність оцінки біологічних активів та продукції	Сезонність, природно-кліматичні ризики, нестабільність ринку, недостатня нормативна конкретизація	Викривлення доходів та фінансових результатів, труднощі у плануванні	Використання методів справедливої вартості із врахуванням ринкових котирувань; інтеграція прогнозних моделей у облік
Недосконалий аналітичний облік доходів і витрат	Використання спрощених рахунків, недостатня деталізація за культурами, технологічними процесами	Неможливість точно визначити собівартість та ефективність окремих видів продукції	Впровадження детального управлінського обліку з розподілом витрат за видами продукції та процесами
Недооцінка екологічних та енергетичних витрат	Відсутність системного обліку «зелених» витрат, недостатня увага до сталого розвитку	Спотворення економічної ефективності, ризики для довгострокової стійкості	Включення екологічних і енергетичних витрат у облікову політику, розробка внутрішніх стандартів екозвітності
Недостатня цифровізація обліку	Використання застарілих програмних продуктів, низька кваліфікація персоналу	Затримки у формуванні фінансової інформації, підвищення ризику помилок	Впровадження ERP-систем, автоматизація збору даних, навчання персоналу
Вплив природно-кліматичних факторів на доходи	Сезонність, погодні ризики, шкідники, хвороби	Коливання доходів, нестабільність фінансових результатів	Використання страхових схем, агротехнічних заходів, прогнозування ризиків, резервування фінансових ресурсів

Проблеми обліку доходів і витрат операційної діяльності аграрних підприємств Полтавської області мають як методологічний, так і організаційно-технічний характер. Вирішення цих проблем через вдосконалення облікових методик, впровадження цифрових технологій, деталізацію аналітичного обліку та інтеграцію принципів сталого розвитку дозволить підвищити достовірність фінансової інформації, забезпечити ефективне управління ресурсами та стабільне функціонування агропідприємств у регіоні.

Облік доходів і витрат операційної діяльності аграрних підприємств традиційно вирізняється сезонністю, тривалістю виробничого циклу та

необхідністю оцінки біологічних активів за справедливою вартістю. Однак, на сучасному етапі розвитку економіки, до цих класичних проблем додається критично важливий аспект, обумовлений імперативом сталого розвитку: адекватне відображення екологічних витрат. Недостатня увага до цієї категорії витрат призводить до спотворення реальної собівартості сільськогосподарської продукції та унеможлиблює об'єктивну оцінку екологічної відповідальності суб'єктів господарювання.

Ключова проблема обліку екологічних витрат полягає у відсутності уніфікованого підходу до їх ідентифікації та класифікації в чинній системі фінансового обліку. Національні стандарти, як правило, розглядають ці витрати лише як частину загальновиробничих чи адміністративних витрат, не виділяючи їх в окремий аналітичний сегмент. Така ситуація створює обліково-аналітичну двоякість:

1. З одного боку, підприємство несе значні витрати на мінімізацію негативного впливу на довкілля (наприклад, перехід на органічне землеробство, інвестиції у ресурсозберігаючі технології).
2. З іншого боку, ці витрати не виділяються для окремого аналізу та не включаються в нефінансову звітність підприємства.

Ця прогалина є критичною для забезпечення економічної складової сталого розвитку, оскільки лише достовірний облік дозволяє визначити рентабельність екологічних інвестицій (наприклад, зменшення витрат на добрива завдяки точному землеробству) та соціальну ефективність природоохоронних заходів. Відсутність чіткої облікової ідентифікації призводить до того, що екологічні витрати часто сприймаються виключно як тягар, а не як стратегічна інвестиція у майбутній природний капітал.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства та його облікова політика

Досліджуване підприємство є сучасним агропромисловим підприємством, діяльність якого охоплює повний виробничий цикл - від вирощування сільськогосподарських культур до переробки, фасування та реалізації готової продукції під власними торговими марками. Підприємство розташоване в Полтавській області, має розвинену матеріально-технічну базу та використовує інноваційні технології у процесі виробництва.

Компанія була заснована у 2000 р. та функціонує на основі приватної форми власності. Основними видами діяльності є вирощування зернових, бобових і технічних культур, а також овочів відкритого ґрунту. Окрему частку виробництва становлять продукти глибшої переробки - фасовані овочі, готові до споживання продукти, фруктово-овочеві снеки та інші товари під брендами «Моркішка», «Мандри», «Baby LOU», «Fruit Riot» та «Хоп і готово».

Підприємство має у користуванні земельний банк площею близько 6,9 тис. гектарів, частина яких використовується для вирощування овочів на зрошуваних ділянках. Для підвищення ефективності виробництва впроваджено сучасні системи меліорації та автоматизованого зрошення типу «Rain 360» та кругові дощувальні машини. Підприємство активно розвиває овочевий напрям, плануючи до 2028 року збільшити площі під овочевими культурами майже вчетверо.

Висока якість та безпечність продукції підтверджується міжнародними сертифікатами IFS Food та Global GAP, що відкриває підприємству можливості виходу на зовнішні ринки. Продукція компанії реалізується як на

внутрішньому ринку України, так і експортується до країн Європейського Союзу, Ізраїлю, Індонезії, Мексики та Південно-Африканської Республіки.

Система збуту продукції підприємства характеризується багатоканальністю. Основними каналами реалізації є оптові закупівлі дистриб'юторами харчових продуктів, співпраця з роздрібними торговельними мережами та підприємствами, що спеціалізуються на продуктах здорового харчування. Присутність фасованих брендів у портфелі компанії свідчить про орієнтацію на кінцевого споживача та розвиток партнерських відносин із торговими мережами на національному рівні. У структурі збуту помітну роль відіграє також експортна діяльність, що здійснюється як через власні контракти, так і за участі міжнародних посередників.

Партнерська мережа підприємства включає як аграрних постачальників, так і технологічних партнерів. Зокрема, компанія співпрацює з міжнародною корпорацією Corteva у сфері насінництва та гібридизації кукурудзи. Крім того, підприємство бере участь у проєктах міжнародної технічної допомоги, зокрема в ініціативах USAID, спрямованих на розвиток ефективного зрошення та енергозбереження в аграрному секторі.

Серед основних конкурентних переваг підприємства варто відзначити вертикальну інтеграцію виробничих процесів, високий рівень технологічного забезпечення, стабільну якість продукції та гнучкість у реагуванні на зміни ринкової кон'юнктури. Компанія демонструє стратегічну орієнтацію на інноваційність і сталий розвиток, що сприяє її позиціонуванню як одного з провідних виробників овочевої продукції на Полтавщині.

Водночас до основних викликів діяльності підприємства належать залежність від погодних умов і рівня водозабезпечення, ризики перевиробництва на внутрішньому ринку, а також необхідність забезпечення стабільних експортних поставок у складних умовах зовнішньоекономічної ситуації. Незважаючи на ці фактори, підприємство продовжує впроваджувати

інноваційні технології, розширює ринки збуту та зміцнює свою репутацію як надійного виробника високоякісної аграрної продукції.

Підприємство функціонує на основі лінійної та функціональної організаційної структури, що забезпечує ефективне управління персоналом. Конструкція організації передбачає поєднання лінійної вертикалізації управління з розподілом завдань через функціональні підсистеми підприємства. Зокрема, директор підприємства здійснює безпосереднє управління ключовими процесами, що дозволяє оперативно приймати управлінські рішення та забезпечувати своєчасне їх виконання підлеглими.

Особливістю підприємства є його характер як відкритої системи, здатної ефективно функціонувати лише за умови активної взаємодії з навколишнім середовищем. Підприємство має входи та виходи, а також складається із суб'єкта та об'єкта управління, які перебувають у тісній взаємодії та органічно пов'язані. Життєздатність системи забезпечується корисним обміном інформацією та ресурсами між входами та виходами. На підприємстві цей обмін здійснюється за допомогою прямого та зворотного зв'язку, що гарантує постійну координацію між суб'єктом та об'єктом управління.

Праця - це вид діяльності, у процесі якої людина перетворює природні ресурси на матеріальні та духовні цінності. Як одна з фундаментальних загальнолюдських категорій, вона являє собою складне й багатогранне явище, що потребує глибокого вивчення та постійного вдосконалення. Результатом трудової діяльності має бути належна винагорода, яка реалізується у формі заробітної плати.

Дослідимо динаміку працівників підприємства за 2022 – 2024 рр. в табл. 2.1.

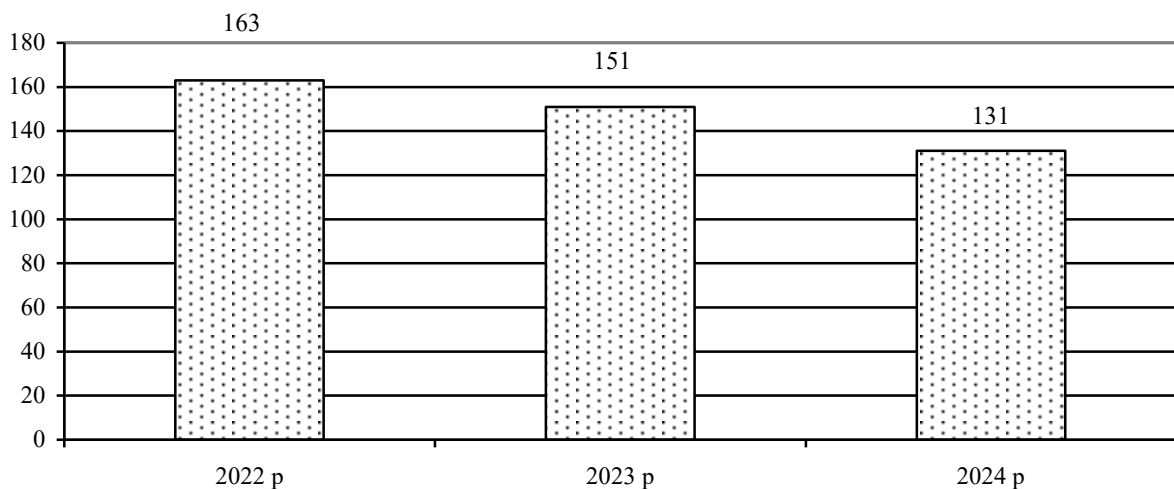
Динаміка кадрового складу підприємства засвідчила, що чисельність працівників підприємства у 2024 р. порівняно з 2022 р. (рис. 2.1) скоротилася на 32 особи. Проте спостерігається збільшення частки управлінського персоналу на 0,8 в.п., при скороченні чисельності такого персоналу на 5 осіб.

Таблиця 2.1

**Динаміка структури кадрового складу підприємства
за 2022 - 2024 рр.**

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+,-) 2024 р. до 2022 р.
Загальна кількість працівників(кадри), осіб	163	151	131	-32
Управлінський персонал, осіб	31	28	26	-5
у % до загальної кількості працівників, %	19,0	18,5	19,8	+0,8
Кількість працівників, зайнятих у с/г виробництві, осіб	132	123	105	-27
у % до загальної кількості працівників, %	81	81,5	80,2	-0,8
Питома вага працівників, що проживають у сільській місцевості, %	97,5	96,3	94,0	-3,5

У 2024 р. спостерігається скорочення чисельності працівників, зайнятих у с/г виробництві на 27 осіб. Скорочення чисельності працівників підприємства пов'язане з об'єктивними причинами, в т.ч. військовими діями.

**Рис. 2.1. Динаміка середньорічної чисельності працівників підприємства
за 2022 - 2024 рр., осіб**

Наказ про облікову політику підприємства має містити низку ключових положень, які регламентують методологію визнання, оцінки та класифікації економічних елементів, що формують доходи та витрати підприємства. Ці положення є обов'язковими для застосування і забезпечують принцип постійності (consistency) бухгалтерського обліку згідно з вимогами Закону

України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО). Чітке визначення доходів і витрат операційної діяльності в обліковій політиці підприємства дозволяє:

- забезпечити достовірність фінансової звітності;
- створити систему контролю та управління фінансовими потоками;
- оцінити ефективність використання ресурсів та прибутковість основної діяльності;
- підтримувати прозорість для зовнішніх користувачів (інвесторів, кредиторів, державних органів).

Дослідимо основні положення Наказу досліджуваного підприємства в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Відображення інформації щодо доходів і витрат в обліковій політиці підприємства

Категорія	Положення, що фіксується	Мета регламентації
1	2	3
I. ДОХОДИ (НП(С)БО 15)		
Критерій визнання	Встановлення конкретного моменту переходу ризиків і вигод: дата відвантаження продукції (фруктів, саджанців) або дата підписання акту приймання-передачі.	Забезпечення принципу нарахування та достовірного відображення виручки.
Оцінка	Порядок обліку торговельних знижок, повернень та непрямих податків (ПДВ) як зменшення доходу.	Коректне визначення чистого доходу від реалізації.
Цільове фінансування	Порядок визнання доходу від державних дотацій/субсидій (якщо є) – визнання пропорційно до понесених витрат.	Забезпечення відповідності доходів і витрат, пов'язаних з отриманою допомогою.
II. ВИТРАТИ (НП(С)БО 16)		
2.1. Формування собівартості (виробничі витрати)		
Метод калькулювання	Вибір між повним (абсорбційним) методом та методом прямих витрат (директ-костинг) для включення ЗВВ до собівартості.	Одноманітне визначення виробничої собівартості.

Продовж. табл. 2.2

1	2	3
Розподіл ЗВВ	Встановлення нормальної потужності та конкретної бази розподілу постійних загальновиробничих витрат (наприклад, машино-години).	Коректний розподіл постійних витрат між готовою продукцією та витратами періоду.
Оцінка вибуття запасів	Вибір методу оцінки для списання матеріалів та готової продукції: FIFO або середньозважена собівартість.	Вплив на собівартість реалізованої продукції та розмір запасів на балансі.
2.2. Класифікація витрат		
Класифікація	Чітке розмежування статей витрат за функціональним призначенням: адміністративні, витрати на збут, інші операційні (рахунки 92, 93, 94).	Забезпечення достовірного відображення у Звіті про фінансові результати.
Амортизація	Вибір методу нарахування амортизації для різних груп основних засобів (наприклад, прямолінійний).	Рівномірне включення вартості необоротних активів до витрат протягом їхнього строку служби.
Забезпечення (резерви)	Порядок створення та використання забезпечень майбутніх витрат (наприклад, резерву на оплату відпусток).	Застосування принципу відповідності (matching) та рівномірне відображення витрат.

Таким чином, Наказ про облікову політику створює методологічний каркас для достовірного та послідовного формування фінансового результату діяльності підприємства.

2.2. Облік доходів та витрат операційної діяльності й відображення в звітності

Доходи та витрати операційної діяльності підтверджуються первинними документами згідно з вимогами законодавства України (Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО). Всі операції відображаються в регістрах бухгалтерського обліку та контролюються відповідальними особами підприємства.

Облік доходів і витрат у сільськогосподарських підприємствах рослинницького напрямку є важливим елементом системи управління фінансовими результатами.

Таблиця 2.3

Документування доходів та витрат операційної діяльності підприємства

Категорія	Види доходів / витрат	Документальне підтвердження	Особливості для підприємства
Доходи операційної діяльності	Продаж продукції (зернові, овочі, фрукти)	Договір купівлі-продажу, накладна, рахунок-фактура	Враховуються сезонні коливання та терміни збору урожаю
	Надання послуг (транспорт, обробка, зберігання)	Акти виконаних робіт, договори	Часто пов'язані із сезонним попитом
	Продаж побічної продукції та відходів	Накладні, акти приймання	Додаткове джерело доходу, що підвищує рентабельність
Витрати операційної діяльності	Собівартість продукції	Накладні на матеріали, акти списання	Основні витрати на виробництво та догляд за посівами
	Оплата праці виробничого персоналу	Табелі обліку робочого часу, платіжні відомості	Включає сезонних працівників, бонуси за врожай
	Амортизація основних засобів	Бухгалтерські записи, розрахунки амортизації	Враховує техніку для обробки та збору врожаю
	Витрати на збут та управління	Договори, рахунки, платіжні документи	Логістика, маркетинг, управління, адміністративні витрати
	Інші операційні витрати	Платіжні доручення, накладні	Страховання врожаю, енергоносії, сервісне обслуговування

Правильне відображення операцій із реалізації продукції, формування собівартості та групування витрат дозволяє забезпечити достовірність показників фінансової звітності та прийняття ефективних управлінських рішень.

Для обліку доходів та витрат операційної діяльності Планом рахунків передбачено наступні рахунки: 70 – 71, 90 – 94. Характеристику цих рахунків подано в табл. 2.4.

Кореспонденцію рахунків з обліку доходів і витрат підприємства презентовано в додатку Б.

Основною метою аналітичного обліку доходів і витрат операційної діяльності є отримання детальної інформації для (рис. 2.2):

Таблиця 2.4

Характеристика рахунків обліку доходів та витрат операційної діяльності

Рахунок	Призначення рахунку	Типові кореспонденції	Особливості застосування у підприємствах рослинництва
70 «Доходи від реалізації»	Призначений для узагальнення інформації про доходи від реалізації основної продукції рослинництва - зерна пшениці, кукурудзи, насіння соняшнику, овочів відкритого ґрунту.	Дт 36 - Кт 70 (на суму реалізації); Дт 70 - Кт 79 (списання доходів на фінансові результати).	Доходи визнаються в момент переходу права власності на продукцію до покупця. Аналітичний облік ведеться за видами культур, сортами, напрямками реалізації.
71 «Інший операційний дохід»	Узагальнює інформацію про доходи, не пов'язані безпосередньо з основною діяльністю підприємства.	Дт 36, 37 - Кт 71; Дт 71 - Кт 79.	Включає доходи від реалізації побічної продукції (солома, стебла кукурудзи), оренди техніки, компенсацій страхових випадків, реалізації вторинної сировини.
90 «Собівартість реалізації»	Узагальнює інформацію про виробничу собівартість реалізованої рослинницької продукції, яка формується на підставі даних рахунків 23 «Виробництво» та 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва».	Дт 90 - Кт 23, 27, 28; Дт 79 - Кт 90.	До собівартості включаються витрати на насіння, добрива, паливно-мастильні матеріали, оплату праці механізаторів, амортизацію техніки, витрати на збирання й транспортування врожаю.
91 «Загально-виробничі витрати»	Призначений для обліку витрат, пов'язаних з організацією та управлінням виробничими процесами у рослинництві.	Дт 91 - Кт 13, 20, 22, 63, 65; Дт 23 - Кт 91.	Відображаються витрати на утримання машинно-тракторного парку, оплату праці агрономів, амортизацію виробничих будівель, ремонт техніки, енерговитрати для зрошення. Наприкінці періоду розподіляються між культурами.
92 «Адміністративні витрати»	Відображає витрати, пов'язані з управлінням господарством у цілому.	Дт 92 - Кт 13, 20, 22, 65, 66; Дт 79 - Кт 92.	До складу включаються витрати на оплату праці адміністративного персоналу, зв'язок, канцелярію, послуги банків, бухгалтерське програмне забезпечення, відрядження.
93 «Витрати на збут»	Узагальнює інформацію про витрати, пов'язані з реалізацією продукції рослинництва.	Дт 93 - Кт 13, 20, 22, 63, 65, 66; Дт 79 - Кт 93.	Включаються витрати на транспортування зерна та овочів до місць реалізації, послуги елеваторів, пакування, сортування, рекламу продукції, оренду складів.
94 «Інші витрати операційної діяльності»	Узагальнює інформацію про витрати, що не належать до виробничих, адміністративних чи збутових.	Дт 94 - Кт 13, 20, 22, 63, 65; Дт 79 - Кт 94.	Для рослинницьких підприємств тут відображаються втрати від псування або недобору врожаю, штрафи, податки, списання нестач і страхові внески.

- контролю за витратами на виробництво продукції рослинництва;
- визначення фактичної собівартості за кожною культурою;
- розрахунку прибутковості окремих напрямів діяльності (пшениця, кукурудза, соняшник, овочі відкритого ґрунту);
- формування внутрішньогосподарської звітності;
- забезпечення даними для управлінського аналізу.

Рис. 2.2. Напрями організації аналітичного обліку доходів та витрат операційної діяльності підприємства

Екологічні витрати є важливою складовою економічного механізму забезпечення сталого розвитку, адже вони відображають економічну оцінку впливу господарської діяльності на довкілля. У сучасних умовах сталий розвиток розглядається як збалансований процес соціально-економічного зростання, за якого забезпечується збереження природних ресурсів та екологічна безпека майбутніх поколінь. Враховуючи актуальність даного напрямку, пропонуємо для підприємства деталізувати у внутрішніх регламентованих документах, що регулюють питання обліку екологічних

витрат та ввести такі рахунки для їх облікового відображення.

Для деталізації екологічних витрат найдоцільніше використовувати 91, 92, 93 та 94 рахунки, а також рахунок 15.

Для цілей досліджуваного підприємства пропонуємо екологічні витрати поділити на:

- превентивні (запобіжні) витрати. Ці витрати часто мають капітальний характер (інвестиції в модернізацію, нове обладнання) або відносяться до виробничих накладних витрат;

- відновлювальні (ремедіаційні) витрати. Це можуть бути або капітальні інвестиції (якщо відновлення формує довгостроковий актив), або інші операційні витрати (якщо це разові витрати);

- операційні (поточні) витрати;

- адміністративні та сертифікаційні витрати. Ці витрати зазвичай відносять до адміністративних витрат або інших операційних витрат.

Для обліку таких (екологічних) витрат пропонуємо такі субрахунки, що представлені в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Пропоновані аналітичні рахунки для обліку екологічних витрат для підприємства

Категорія витрат	Основний рахунок	Аналітичний рахунок	Опис відображення
1	2	3	4
Превентивні (запобіжні) витрати	152/153 (Капітальні інвестиції)	15-2-1	Придбання екологічного обладнання
	91 (Загальновиробничі витрати)	91-ЕК-1	Витрати на запобіжні заходи
	94 (Інші операційні витрати)	94-ДР-ЕК	Дослідження екологічних технологій
Відновлювальні (ремедіаційні) витрати	152/153 (Капітальні інвестиції)	15-2-2	Витрати на рекультивацію земель
	949 (Інші операційні витрати)	94-ЕК-2	Витрати на ліквідацію минулого забруднення
	474 (Забезпечення майбутніх витрат)	47-ЕК-Р	Забезпечення на майбутню рекультивацію
Операційні (поточні) витрати	94 (Інші операційні витрати)	94-ЕК-3.1	Екологічний податок

Продовж. табл. 2.5

1	2	3	4
	91 (Загальновиробничі витрати)	91-ЕК-3.2	Витрати на утилізацію та знешкодження відходів
	92 (Адміністративні витрати)	92-ЕК-3.3	Екологічний моніторинг (загальний)
Адміністративні та сертифікаційні витрати	92 (Адміністративні витрати)	92-ЕК-4.1	Витрати на екологічний аудит
	92 (Адміністративні витрати)	92-ЕК-4.2	Сертифікація (ISO 14001, Органік)
	92 (Адміністративні витрати)	92-ЕК-4.3	Навчання з екологічної безпеки

Пропонована структура аналітичних рахунків для обліку екологічних витрат підприємства дозволяє системно та детально відображати всі види екологічних витрат підприємства. Екологічні витрати розмежовані за чотирма основними категоріями: превентивні, відновлювальні, операційні та адміністративні/сертифікаційні. Для кожної категорії визначено основний рахунок та відповідні аналітичні рахунки, що забезпечує точний облік, контроль і планування витрат, пов'язаних із збереженням довкілля та дотриманням екологічних стандартів. Така деталізація сприяє прозорості бухгалтерського обліку та прийняттю ефективних управлінських рішень у сфері екологічної безпеки підприємства.

Форма 2 «Звіт про фінансові результати» є основним звітним документом, який дозволяє відобразити фінансові результати діяльності підприємства за звітний період. Для сільськогосподарського підприємства, що спеціалізується на вирощуванні зернових та олійних культур, операційна діяльність включає всі процеси, пов'язані із виробництвом та реалізацією продукції, а також наданням супутніх послуг. В додатку В подано згруповану інформацію щодо відображення доходів та витрат операційної діяльності підприємства у звітності.

2.3. Податкові аспекти обліку доходів і витрат операційної діяльності

Фінансові результати операційної діяльності сільськогосподарських підприємств прямо залежать від специфіки оподаткування, зокрема від особливостей формування податкового кредиту та податкових зобов'язань з податку на додану вартість. Для досліджуваного підприємства, що функціонує у сфері рослинництва та є платником ПДВ на загальних підставах, коректне визначення податкових наслідків під час виникнення витрат і доходів є ключовою умовою достовірності облікових оцінок і формування реальної фінансової звітності.

Витрати операційної діяльності підприємства, пов'язані з придбанням матеріальних ресурсів, засобів захисту рослин, мінеральних добрив, паливно-мастильних матеріалів, послуг виробничого характеру та інших елементів виробничого процесу, формують підстави для виникнення податкового кредиту. Право на податковий кредит у підприємства виникає за правилом першої події: або на дату списання коштів на оплату товарів та послуг, або на дату фактичного отримання товарів та реєстрації постачальником податкової накладної в ЄРПН.

Відтак, ПДВ за такими операціями зменшує суму податкових зобов'язань підприємства в тому звітному періоді, у якому відбулося документальне підтвердження. Витрати при цьому визнаються відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» - у момент їх здійснення та використання у виробництві, що забезпечує відповідність між обліковим та податковим процесами без розривів у часі.

З огляду на специфіку галузі, підприємство також стикається з особливістю тривалості виробничого циклу. Витрати накопичуються протягом усього періоду вирощування культур, однак податковий кредит за ними визнається незалежно від того, чи буде завершено цикл у цьому ж звітному періоді. Це дозволяє мінімізувати податкове навантаження в період

інтенсивних витрат.

В табл. 2.6 узагальнено порядок відображення ПДВ при виникненні витрат і доходів операційної діяльності підприємства.

Таблиця 2.6

**Формування податкового кредиту підприємства при
виникненні витрат**

Зміст операції	Первинні документи	Бухгалтерські проведення	Податковий наслідок
Придбання насіння, добрив, ЗЗР, ПММ	Накладна, рахунок-фактура, зареєстрована податкова накладна	Дт 208, 207, 203 / Кт 631 - відображення вартості ресурсів; Дт 641/ПДВ / Кт 631 - податковий кредит	Формується податковий кредит у періоді реєстрації ПН
Отримання послуг (оренда техніки, обробіток ґрунту)	Акт наданих послуг, податкова накладна	Дт 91, 23 / Кт 631; Дт 641/ПДВ / Кт 631	Збільшення податкового кредиту
Передоплата постачальнику	Платіжне доручення, ПН на аванс	Дт 371 / Кт 311; Дт 641/ПДВ / Кт 371	Податковий кредит виникає на дату авансу за умови наявності ПН

Формування доходів від реалізації продукції рослинництва супроводжується виникненням податкових зобов'язань з ПДВ у момент здійснення першої події: надходження коштів від покупця або відвантаження зерна. Податкові зобов'язання не залежать від моменту фактичного отримання економічної вигоди, а визначаються за юридичною природою господарської операції та реєстрацією податкових накладних.

У бухгалтерському обліку дохід визнається за НП(С)БО 15 «Дохід», коли підприємство передає покупцю ризики та вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію. Таким чином, податкові та бухгалтерські зобов'язання за доходом формуються паралельно, але ПДВ не впливає на фінансовий результат, оскільки є транзитним елементом (табл. 2.7) [49, 59].

Оподаткування витрат і доходів операційної діяльності підприємства ґрунтується на синхронізації бухгалтерських стандартів та вимог податкового законодавства щодо ПДВ.

Таблиця 2.7

**Формування податкових зобов'язань підприємства при
визнанні доходів**

Зміст операції	Первинні документи	Бухгалтерські проведення	Податковий наслідок
Відвантаження зерна покупцю	ТТН, видаткова накладна, ПН	Дт 361 / Кт 701 - визнання доходу; Дт 701 / Кт 641/ПДВ - ПДВ із зобов'язань	Виникнення ПЗ на дату відвантаження
Отримання передоплати за продукцію	Платіжне доручення, податкова накладна	Дт 311 / Кт 681; Дт 681 / Кт 643 - ПДВ до нарахування	ПЗ формуються на дату авансу
Остаточний розрахунок після поставки	Акт звірки	Дт 681 / Кт 361 - залік заборгованостей	ПДВ не змінюється після встановлення ПЗ

Податковий кредит формується виключно на підставі юридично підтверджених операцій і є інструментом зниження фіскального навантаження в період витрат. Натомість податкові зобов'язання виникають у момент економічного обороту продукції, незалежно від фактичного отримання доходу. Така модель забезпечує прозорість облікових процесів, сприяє стабільності грошових потоків та підвищує точність оцінки ефективності виробничої діяльності.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Економічна характеристика підприємства передбачає розрахунок ряду показників. Зокрема, майнового стану, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості тощо.

Здійснено оцінку майнового стану досліджуваного підприємства за 2022 – 2024 рр. в табл. 3.1 (додатки Г.1 Д.1, Є.1).

Таблиця 3.1

Динаміка та структура майна підприємства підприємства за 2022 - 2024 рр.

Вид активів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+,-) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у %	сума, тис. грн	у %	сума, тис. грн	у %	суми, тис. грн	частки в.п.	у %
Майно – всього	712951	100,0	804063	100,0	872957	100,0	+160006	х	+22,4
1.Необоротні активи	276406	38,8	375996	46,8	370530	42,5	+94124	+3,7	+34,1
1.1.Основні засоби	237781	33,4	281035	35,0	233012	26,7	-4769	-6,7	-2,0
1.2.Нематеріальні активи	17	0,0	14	0,0	10	0,0	-7	0,0	-41,2
1.3. Незавершені капітальні інвестиції	33112	4,6	89451	11,1	131927	15,1	+98815	+10,5	в 4 р.б.
1.4.Довгострокові біологічні активи	5496	0,8	5496	0,7	5496	0,6	-	-0,1	х
2.Оборотні активи	436545	61,2	428067	53,2	502427	57,6	+65882	-3,7	+15,1
2.1.Запаси	174088	24,4	198396	24,7	196927	22,6	+22839	-1,9	+13,1
2.1.1.Виробничі запаси	36839	5,2	59406	7,4	28476	3,3	-8363	-1,9	-22,7
2.1.2.Незавершене виробництво	58345	8,2	47798	5,9	94014	10,8	+35669	+2,6	+61,1
2.1.3.Готова продукція і товари	78904	11,1	91192	11,3	74437	8,5	-4467	-2,5	-5,7
2.2.Поточна дебіторська заборгованість	143752	20,2	190587	23,7	260238	29,8	+116486	+9,7	+81,0
2.3.Гроші та їх еквіваленти	1230	0,2	2918	0,4	2596	0,3	+1366	+0,1	в 2,1 р.б.
2.4. Витрати майбутніх періодів	65	0,0	65	0,0	65	0,0	-	-	-
2.5. Інші оборотні активи	35553	5,0	36101	4,5	42601	4,9	+7048	-0,1	+19,8

Отже, за отриманими результатами горизонтального та вертикального аналізу майна підприємства за 2022 – 2024 рр., було отримано як позитивні, так і негативні результати.

До позитивних характеристик можна віднести:

- зростання загального майна з 2022 р. по 2024 р. на 22,4 % або на 160006 тис. грн, що свідчить про розширення та розвиток підприємства в цілому;

- зростання рівня незавершених капітальних інвестицій у 4 рази або на 98815 тис. грн за три роки, що означає розширення та модернізацію виробничих потужностей;

- збільшення дебіторської заборгованості на 81 % або на 116486 тис. грн протягом 2022 - 2024 рр., хоч збільшення дебіторської заборгованості несе певний ризик, але це також означає збільшення обсягу операцій та активну господарську діяльність підприємства;

- оборотні активи за досліджуваний період залишаються домінуючими в структурі майна балансу близько 57 – 67 %, що гарантує гнучкість у фінансовому управлінні.

Щодо негативних тенденцій оцінки майнового стану, можна виділити наступні:

- частка основних засобів у загальній структурі активів зменшилась із 33,4 % до 26,7 %, а їхня абсолютна вартість скоротилась на 4769 тис. грн, що свідчить про зношеність та недостатність оновлення обладнання (моральне зношення);

- також скоротилися вартість виробничих запасів на 22,7 % або на 8663 тис. грн та готова продукція й товари на 5,7 % або на 4467 тис. грн, що вказує на проблеми з виробництвом та реалізацією продукції;

- гроші та їх еквіваленти зросли у 2,1 рази, сума коштів залишається низькою, 2596 тис. грн у 2024 р., що може викликати проблеми з ліквідністю.

Ліквідність і платоспроможність виступають ключовими ознаками фінансової стійкості підприємства. Ліквідність відображає здатність компанії

оперативно перетворювати активи на готівку з мінімальними втратами, тоді як платоспроможність демонструє наявність достатнього обсягу грошових коштів та їх еквівалентів для виконання поточних фінансових зобов'язань. За даними форми № 1 Балансу, було проаналізовано показники ліквідності та платоспроможності підприємства за 2022 - 2024 рр. (додатки Г.1, Д.1, Є.1).

Таблиця 3.2

Аналіз ліквідності балансу підприємства за 2022-2024 рр. (станом на кінець року), тис. грн

Група	Вид оборотних активів	Роки			Група	Вид зобов'язань і забезпечень
		2022	2023	2024		
	А	1	2	3		Б
A1	Високоліквідні	1230	2918	2596	П1	Найбільш термінові
A2	Середньоліквідні	225609	190587	260238	П2	Короткострокові
A3	Низьколіквідні	209706	234562	239593	П3	Довгострокові
	Усього	436545	428067	502427		Усього

Продовж. табл. 3.2

Роки			Надлишок(+) або нестача(-) платіжних засобів		
2022	2023	2024	2022 р.	2023 р.	2024 р.
4	5	6	7	8	9
128474	117881	216855	-127244	-114963	-214259
558941	226443	194846	-333332	-35856	+65392
4	4	188	+209702	+234558	+239405
687419	344328	411889	-250874	+83739	+90538

За даними табл. 3.2 протягом 2022 - 2024 рр. відбулося збільшення оборотних активів підприємства, що свідчить про розширення фінансових ресурсів підприємства та потенціал для задоволення короткострокових зобов'язань. Динаміка середньоліквідних активів, хоч знизилася в 2023 р., проте в 2024 р. сума зросла до 260238 тис. грн.

Така динаміка може вказувати на покращення управління оборотними засобами та оперативної діяльності. Зниження високоліквідних активів може призвести до неможливості покриття найбільш термінових зобов'язань. Така ситуація може впливати на платоспроможність підприємства в окремі

періоди та вимагає подальшого моніторингу і коригувань в управлінському обліку.

Згідно даним табл. 3.2 проведено розрахунок значення загального показника ліквідності підприємства за 2022 - 2024 рр.

$$\text{ЗПЛ}_{2022 \text{ р.}} = \frac{1230 \times 0,3 + 225609 \times 51,7 + 209706 \times 48}{128474 \times 18,7 + 558941 \times 81,3 + 4 \times 0} = 0,5 \quad (3.1)$$

$$\text{ЗПЛ}_{2023 \text{ р.}} = \frac{190587 \times 44,5 + 234562 \times 54,8 + 2918 \times 0,7}{117881 \times 34,2 + 226443 \times 65,8 + 4 \times 0} = 1,1 \quad (3.2)$$

$$\text{ЗПЛ}_{2024 \text{ р.}} = \frac{2596 \times 0,5 + 260238 \times 51,8 + 239593 \times 47,7}{216855 \times 52,6 + 194846 \times 47,3 + 188 \times 0,1} = 1,2 \quad (3.3)$$

Отже, збільшення ЗПЛ з 0,5 у 2022 р. до 1,2 у 2024 р. вказує на позитивну динаміку рівня ліквідності балансу підприємства.

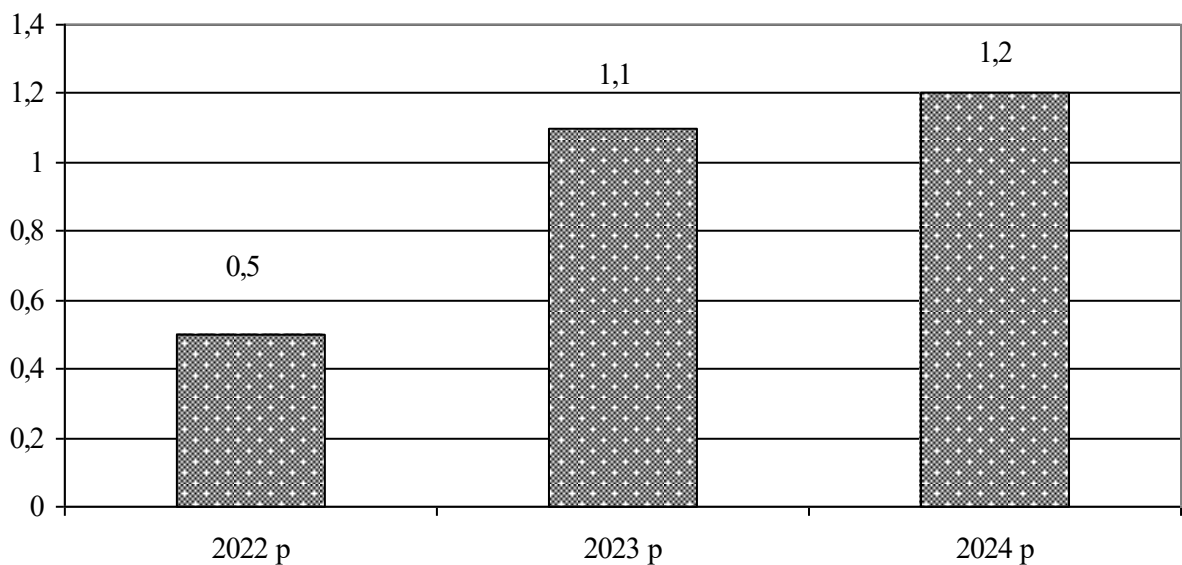

Рис. 3.1. Динаміка ЗПЛ підприємства за 2022 - 2024 рр.

Оцінку відносних показників ліквідності та платоспроможності підприємства проведемо в табл. 3.3.

Згідно даних табл. 3.3 значення коефіцієнта абсолютної ліквідності підвищився з 0,004 до 0,009 це означає, що рівень покриття поточних зобов'язань і забезпечень високоліквідними оборотними активами в 2022 р. становив 0,4 %, а 0,6 % в 2024 р. свідчить про мінімальну частку найбільш ліквідних активів для негайного погашення поточних зобов'язань.

Таблиця 3.3

**Відносні показники оцінювання ліквідності та платоспроможності
підприємства за 2022 - 2024 рр.**

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+,-) 2024 до 2022
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,004	0,009	0,006	+0,002
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,644	0,562	0,638	-0,006
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,240	1,243	1,220	-0,02

Значення коефіцієнта швидкої ліквідності зменшився на 0,006 у 2024 р. показник становив 63,8 % , що менше нормативного значення. За коефіцієнтом загальної ліквідності також спостерігається зменшення з 1,240 до 1,220, цей показник знаходиться в межах нормативного значення (1,0) та характеризує позитивну платоспроможність підприємства.

Оцінка рівня фінансової стійкості є важливим етапом аналізу діяльності підприємства. Проведемо оцінку відносних показників фінансової стійкості підприємства в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Оцінка відносних показників фінансової стійкості підприємства
за 2022 – 2024 рр.**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+,-)2024 р. до 2022 р.
А	1	2	3	4
Показники структури джерел формування капіталу				
Коефіцієнт автономії	0,506	0,572	0,528	+0,022
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,494	0,428	0,472	-0,022
Коефіцієнт фінансового ризику	0,976	0,749	0,893	-0,083
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,025	1,335	1,119	+0,094
Коефіцієнт поточних зобов'язань	1,000	1,000	1,000	-
Показники стану оборотних активів				
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,234	0,182	0,196	-0,038
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	0,193	0,196	0,180	-0,013
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	0,485	0,422	0,460	-0,025

Продовж. табл. 3.4

А	1	2	3	4
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,015	0,035	0,029	+0,014
Показники стану основного капіталу				
Коефіцієнт майна виробничого призначення	0,467	0,483	0,407	-0,060
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,334	0,350	0,267	-0,067
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,406	0,442	0,560	+0,154
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1,579	1,138	1,356	-0,223

Аналіз наведених у табл. 3.4 показників структури джерел формування капіталу підприємства, стану оборотних активів та основного капіталу за 2022 - 2024 рр. свідчить про певні зміни у фінансовому стані підприємства, які мають як позитивні, так і негативні тенденції. Перш за все, слід зазначити, що коефіцієнт автономії у 2024 р. становив 0,528, що перевищує нормативне значення ($> 0,5$) і свідчить про достатню фінансову незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Порівняно з 2022 р. цей показник зріс на 0,022, що є позитивною тенденцією. Водночас коефіцієнт концентрації позикового капіталу знизився на 0,022 (до 0,472), що також є сприятливим, адже це означає зменшення частки залучених коштів у структурі капіталу.

Позитивною динамікою характеризується й коефіцієнт фінансової стабільності, який підвищився з 1,025 у 2022 р. до 1,119 у 2024 р., перевищуючи норматив (> 1), що свідчить про посилення здатності підприємства забезпечувати свої зобов'язання за рахунок власного капіталу. Водночас коефіцієнт фінансового ризику знизився з 0,976 до 0,893, що вказує на зменшення ймовірності фінансових проблем, хоча певна залежність від позикових ресурсів ще зберігається.

Щодо показників стану оборотних активів підприємства, то динаміка є неоднозначною. Коефіцієнт маневреності власного капіталу та коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами дещо зменшилися

відповідно на 0,038 та 0,013, залишаючись, однак, за межах нормативних значень ($> 0,1$). Це може свідчити про деяке скорочення можливостей підприємства у маневруванні власними фінансовими ресурсами. Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами також нижчий від нормативу (0,460 проти 0,5), що вказує на недостатність власних оборотних ресурсів для повного фінансування запасів. Натомість позитивною тенденцією є зростання коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів з 0,015 до 0,029, що свідчить про підвищення гнучкості використання обігових активів.

Показники стану основного капіталу свідчать про переважно негативні тенденції. Коефіцієнт майна виробничого призначення знизився з 0,467 до 0,407, а коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні - з 0,334 до 0,267, що свідчить про зниження частки активів, безпосередньо залучених у виробничий процес, та можливе старіння основних фондів. Зростання коефіцієнта нагромадження амортизації з 0,406 до 0,560 підтверджує цю тенденцію - воно свідчить про збільшення ступеня зносу основних засобів. Крім того, коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів зменшився на 0,223, що вказує на деяке зниження мобільності активів підприємства.

Загалом, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що підприємство зберігає достатній рівень фінансової стійкості та незалежності, однак стикається з проблемою зниження ефективності використання основного капіталу й частково оборотних активів.

3.2. Аналіз доходів та витрат операційної діяльності

Для оцінки результативності господарської діяльності підприємства важливим є аналіз складу, динаміки та структури доходів підприємства. Він дозволяє виявити ключові джерела формування виручки, визначити ступінь диверсифікації доходів та простежити вплив окремих видів діяльності на

загальний фінансовий результат. З цією метою у табл. 3.5 наведено узагальнену інформацію про доходи підприємства за 2022 - 2024 рр. з визначенням їх змін та структурних пропорцій.

Таблиця 3.5

**Склад, динаміка та структура доходів підприємства
за 2022 - 2024 рр.**

Види доходів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+,-) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	частка в.п.	у %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	258399	99,5	461846	99,8	269382	96,5	+10983	-3,0	+4,3
Дохід від іншої операційної діяльності	1004	0,4	780	0,2	9587	3,4	+8583	3,0	в 9,5 р.б.
Дохід від фінансової діяльності	17	0,0	17	0,0	4	0,0	-13	0,0	-76,5
Інші види доходу	268	0,1	22	0,0	63	0,0	-205	-0,1	-76,5
Усього доходів	259688	100,0	462665	100,0	279036	100,0	+19348	x	+7,5

Дослідження структури та динаміки доходів підприємства у 2022 - 2024 рр. свідчить про суттєві коливання їх обсягів та зміни у структурних пропорціях. Загальний обсяг доходів підприємства у 2024 р. становив 279036 тис. грн, що на 19348 тис. грн (+7,5 %) більше порівняно з 2022 р. Таким чином, підприємство у довгостроковому періоді демонструє тенденцію до зростання виручки, попри значні міжрічні коливання.

Чистий дохід від основної операційної діяльності традиційно формує основну частку загальних доходів підприємства. У 2024 р. його обсяг становив 269382 тис. грн, що перевищує показник 2022 р. на 10983 тис. грн (+4,3 %). Водночас його частка у структурі доходів зменшилася з 99,5 % у 2022 р. до 96,5 % у 2024 р. Це свідчить про певну диверсифікацію джерел доходу, оскільки роль інших його видів поступово посилюється.

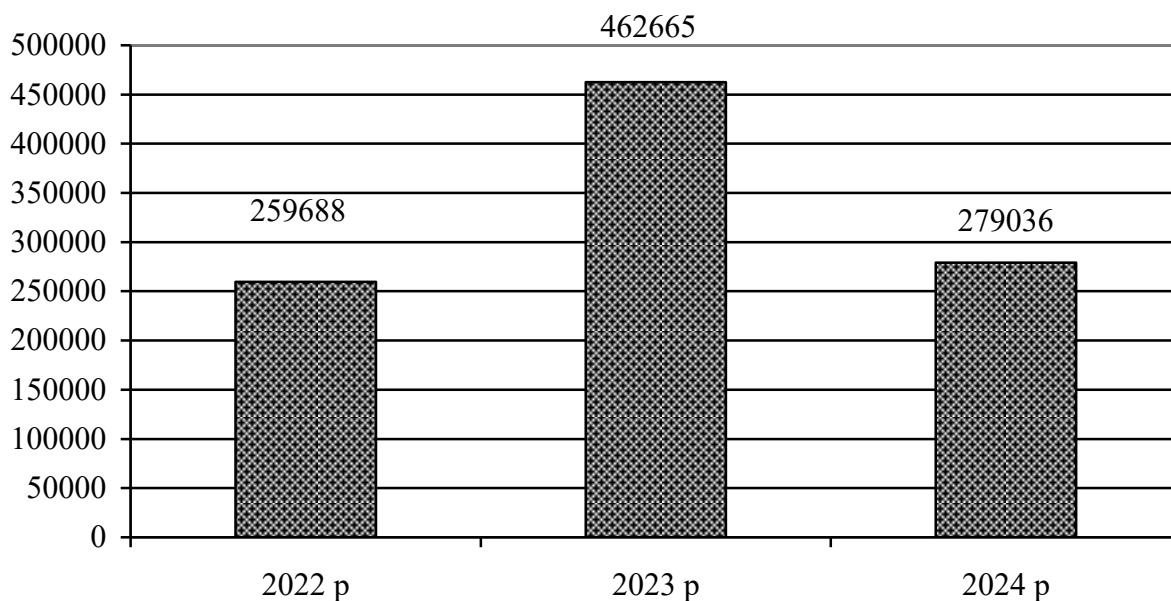

Рис. 3.1. Динаміка ходів підприємства за 2022 - 2024 рр., тис. грн

Особливо помітною є динаміка доходу від іншої операційної діяльності, який у 2024 р. суттєво зріс - з 1004 тис. грн у 2022 р. до 9587 тис. грн, тобто на 8583 тис. грн (зростання у 9,5 раза). Його частка у загальній сумі доходів збільшилася до 3,4 %. Така зміна може бути пов'язана з розширенням переліку супутніх операцій, реалізацією відходів, отриманням компенсацій, штрафів, інших операційних надходжень тощо.

Фінансові доходи у досліджуваному періоді суттєво скоротилися - з 17 тис. грн у 2022–2023 рр. до лише 4 тис. грн у 2024 р. (зменшення на 76,5 %). Зниження цієї категорії свідчить про обмеженість інвестиційної активності підприємства, зменшення обсягів депозитних відсотків або відсутність доходів від участі в капіталі інших суб'єктів господарювання.

Аналогічною є тенденція за статтею «Інші види доходу»: їх обсяг скоротився з 268 тис. грн у 2022 р. до 63 тис. грн у 2024 р. (–76,5 %), а частка знизилася до майже нульового рівня. Це підтверджує концентрацію підприємства на профільних видах діяльності та зменшення несистемних джерел надходжень.

Структурні зміни демонструють, що у 2024 р. відбулося певне зниження залежності підприємства від основної діяльності за рахунок

активізації супутніх операцій. Проте темпи зростання доходу від звичайної діяльності залишаються помірними, а фінансові та інші доходи мають спадну динаміку.

Система управління витратами передбачає ряд послідовних етапів, одним з яких є оцінка рівня витрат підприємства. Оцінку рівня витрат за елементами проведемо в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Склад, динаміка та структура витрат підприємства за економічними елементами за 2022 - 2024 рр.

Види витрат	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+,-) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	частка в.п.	у %
Матеріальні затрати	121506	40,2	135715	37,1	97701	32,2	-23805	-8,0	-19,6
Витрати на оплату праці	27494	9,1	28517	7,8	28645	9,4	+1151	+0,3	+4,2
Відрахування на соціальні заходи	5823	1,9	6009	1,6	5933	2,0	+110	0,1	+1,9
Амортизація	47843	15,8	61951	16,9	74469	24,5	+26626	+8,7	+55,7
Інші операційні витрати	99339	32,9	133303	36,5	96829	31,9	-2510	-1,0	-2,5
Разом	302005	100,0	365495	100,0	303577	100,0	+1572	х	0,5

Сукупні витрати підприємства за 2022 – 2024 рр. збільшилися на 1572 тис. грн (0,5 %), що свідчить про загальну стабілізацію обсягів витрат у 2024 р. порівняно з 2022 р. (рис. 2.4). Проте внутрішня структура витрат за елементами зазнала суттєвих змін, що вказує на трансформацію виробничих і фінансових процесів.

Матеріальні затрати у 2024 р. становили 97701 тис. грн, що на 23805 тис. грн менше, ніж у 2022 р. (зниження на 19,6 %). Їх частка у загальній структурі витрат зменшилася з 40,2 % до 32,2 %. Це може бути наслідком

впровадження ресурсозберігаючих технологій, зміни постачальників або зменшення обсягів виробництва матеріаломісткої продукції.

Витрати на оплату праці підприємства демонструють незначне зростання - з 27494 тис. грн у 2022 р. до 28645 тис. грн у 2024 р. (+4,2 %). Частка даної статті витрат також дещо підвищилася - з 9,1 % до 9,4 %, що може свідчити про збереження рівня заробітної плати навіть за умов зниження матеріальних витрат або підвищення кваліфікації персоналу.

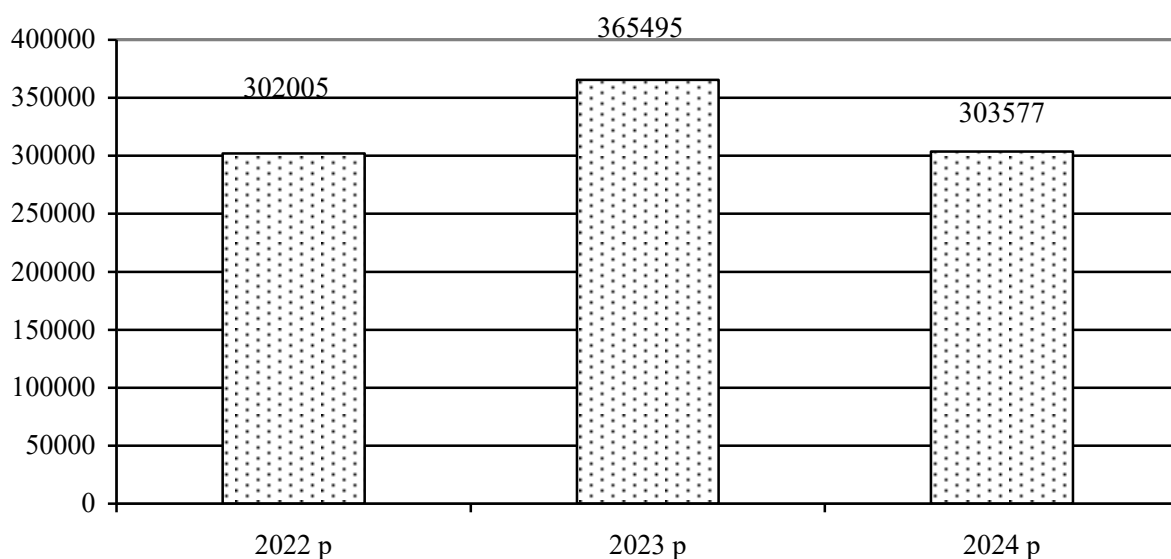

Рис. 3.2. Динаміка витрат за елементами підприємства
за 2022 - 2024 рр., тис. грн

Відрахування на соціальні заходи зросли з 5823 тис. грн до 5933 тис. грн (на 1,9 %), що корелює із тенденцією збільшення витрат на оплату праці. Їх частка у загальній структурі залишається стабільною (близько 2 %).

Амортизаційні відрахування показали найсуттєвіше зростання - на 26626 тис. грн, або 55,7 %, із підвищенням частки у структурі витрат із 15,8 % до 24,5 %. Така динаміка вказує на активне оновлення основних засобів або перегляд строків їх корисного використання, що може бути позитивним сигналом щодо модернізації виробничих потужностей.

Інші операційні витрати скоротилися з 99339 тис. грн до 96829 тис. грн (на 2,5 %), а їх питома вага зменшилась із 32,9 % до 31,9 %. Це свідчить про

певну оптимізацію допоміжних або адміністративних витрат.

Отже, попри незначне загальне зростання витрат, у структурі спостерігається зміщення акценту з матеріальних ресурсів на амортизаційні витрати, що може свідчити про оновлення основних засобів та технологічну модернізацію. Зменшення матеріальних і інших операційних витрат вказує на підвищення ефективності використання ресурсів, а стабільність соціальних і трудових витрат - на збереження соціальної стабільності в колективі.

Наступним етапом є оцінка витрат діяльності підприємства за 2022 – 2024 рр. за даними форми № 2 (додаток Г.2, Д.2, Є.2).

Таблиця 3.6

**Склад, динаміка та структура діяльності підприємства
за 2022 - 2024 рр.**

Види витрат	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+,-) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	частка в.п.	у %
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	214800	89,2	325614	89,5	239359	86,2	+24559	-3,0	+11,4
Адміністративні витрати	6869	2,9	8202	2,3	8326	3,0	+1457	+0,1	+21,2
Витрати на збут	6943	2,9	11105	3,1	13052	4,7	+6109	+1,8	+88,0
Інші операційні витрати	4959	2,1	2199	0,6	955	0,3	-4004	-1,8	-80,7
Втрати від фінансової діяльності	7189	3,0	16672	4,6	16011	5,8	+8822	+2,8	в 2,2 р.б.
Усього витрат	240760	100,0	363792	100,0	277703	100,0	+36943	х	+15,3

Упродовж 2022 - 2024 рр. структура та динаміка витрат підприємства зазнала помітних змін, що відображає як внутрішні тенденції розвитку суб'єкта господарювання, так і вплив зовнішніх економічних факторів. Загальний обсяг витрат діяльності у 2024 р. становив 277703 тис. грн, що перевищує показник 2022 р. на 36943 тис. грн, або на 15,3 %. Водночас, попри загальне зростання витрат, спостерігається певна трансформація їх

складу, що свідчить про перерозподіл фінансових ресурсів між окремими напрямками діяльності.

Найбільшу питому вагу у структурі займає собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). У 2024 р. вона становила 239359 тис. грн, що на 24559 тис. грн більше, ніж у 2022 р. Її частка у загальному обсязі витрат зменшилася з 89,2 % до 86,2 %. Це зниження може бути зумовлене більш ефективним використанням ресурсів, впровадженням технологічних інновацій, а також відносним зростанням інших видів витрат, зокрема адміністративних, збутових та фінансових. Незважаючи на це, виробничі витрати залишаються домінантною складовою, що визначає основну спрямованість діяльності підприємства.

Адміністративні витрати у 2024 р. становили 8326 тис. грн, що на 1457 тис. грн (21,2 %) більше, ніж у 2022 р. Їх частка у загальній структурі витрат є стабільною - близько 3 %, що свідчить про збалансовану політику управління апаратом управління та витратами на забезпечення адміністративних процесів. Зростання цього показника, ймовірно, пов'язане з інфляційними процесами, підвищенням заробітної плати адміністративного персоналу або розширенням управлінських функцій у зв'язку з масштабуванням діяльності.

Витрати на збут демонструють стійку тенденцію до зростання. У 2024 р. їх розмір становив 13052 тис. грн, що на 6109 тис. грн (88 %) перевищує показник 2022 року. Частка витрат на збут підвищилася з 2,9 % до 4,7 %, що свідчить про активізацію маркетингової та логістичної діяльності підприємства, спрямованої на розширення ринків збуту, підвищення конкурентоспроможності продукції та посилення позицій на ринку. Така тенденція є позитивною в контексті стратегічного розвитку, оскільки інвестиції у збутову сферу зазвичай сприяють зростанню обсягів реалізації у довгостроковій перспективі.

Інші операційні витрати, навпаки, істотно скоротилися - з 4959 тис. грн у 2022 р. до 955 тис. грн у 2024 р., тобто на 80,7 %. Зменшення питомої ваги з

2,1 % до 0,3 % є свідченням ефективнішого управління операційними процесами, зниження частки непродуктивних витрат і посилення внутрішнього контролю за використанням ресурсів. Така тенденція відображає позитивні результати оптимізації господарських витрат і підвищення операційної ефективності підприємства.

Найбільш помітним негативним зрушенням є зростання витрат від фінансової діяльності. У 2024 р. їх обсяг досяг 16011 тис. грн, що більш ніж удвічі перевищує рівень 2022 р. (зростання у 2,2 раза). Частка цих витрат у загальній структурі збільшилася з 3,0 % до 5,8 %.

Така тенденція свідчить про посилення боргового навантаження підприємства, збільшення відсоткових платежів за кредитами або виникнення курсових втрат. Вона потребує підвищеної уваги з боку фінансового менеджменту, оскільки тривале зростання фінансових витрат може негативно позначитися на рентабельності та платоспроможності підприємства.

Отже, у 2022 – 2024 рр. діяльність підприємства характеризується загальною тенденцією до зростання витрат, що супроводжується їх структурними змінами (рис. 3.3).

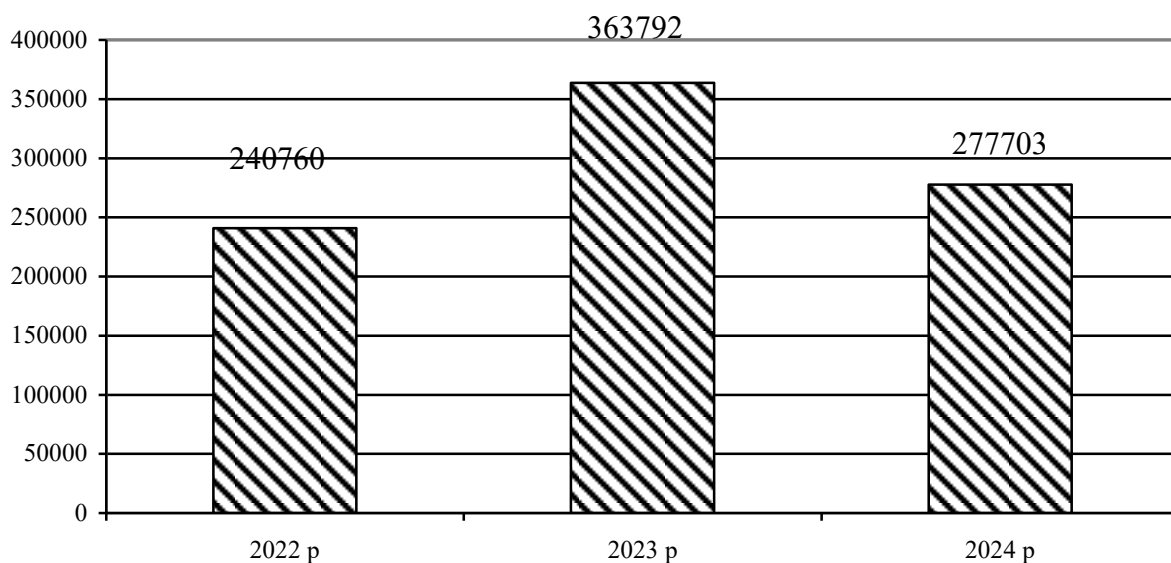

Рис. 3.3. Динаміка витрат діяльності підприємства
за 2022 - 2024 рр., тис. грн

Продовж. табл. 3.7

А	1	2	3	4	5	6	7
Картопля	7561,8	9,6	2030,5	8,6	1998,3	3,7	11590,6
Культури плодові	226,5	0,3	165,3	0,7	237,5	0,4	629,3
Кукурудза на зерно	50865,0	64,3	12611,2	53,1	33742,8	62,3	97219,0
Боби сої	5400,3	6,8	2385,8	10,1	5195,7	9,6	12981,8
Культури овочеві відкритого грунту	2973,4	3,8	1511,2	6,4	1237,5	2,3	5722,1
Насіння соняшнику	12079,7	15,3	5031,8	21,2	11716,4	21,6	28827,9
Всього:	79106,7	100,0	23735,8	100,0	54128,2	100,0	156970,7
Відхилення (+/-) 2024 р до 2022 р.							
тис. грн	+53267,9	х	+15241	х	+18836,2	х	+87345,1
у %	в 3,1 р.б.	х	в 2,8 р.б.	х	+53,4	х	в 2,3 р.б.

Проведений аналіз структури та динаміки виробничих витрат підприємства за 2022 - 2024 рр. засвідчив істотне зростання як абсолютних, так і відносних показників витрат за всіма основними видами сільськогосподарських культур (рис. 3.4).

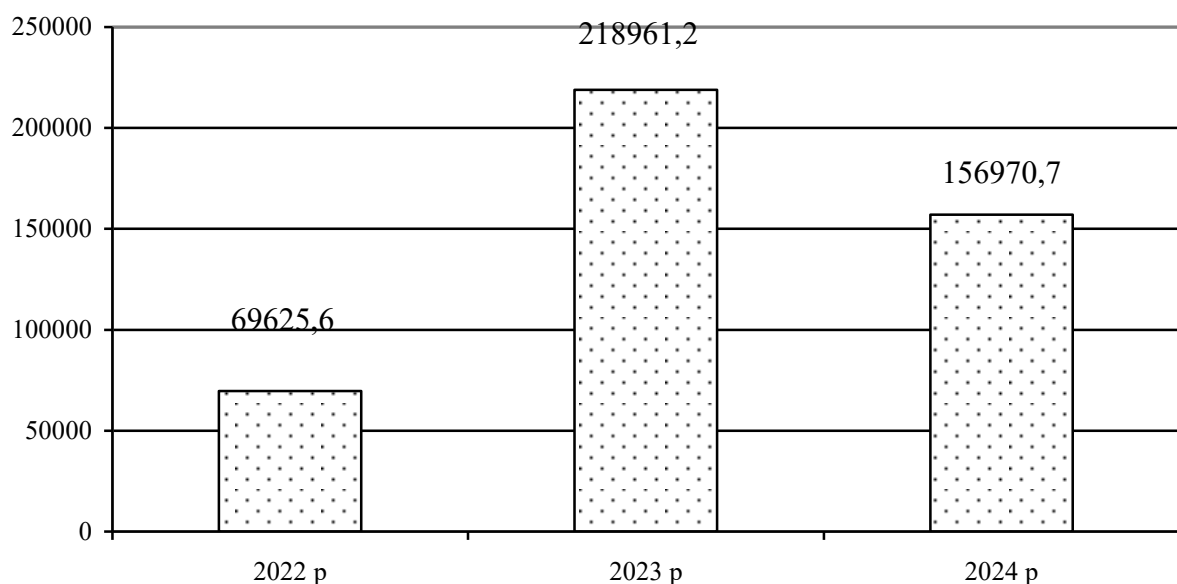

Рис. 3.4. Динаміка витрат виробництва основних видів культур підприємства за 2022 - 2024 рр., тис. грн

Загальна сума виробничих витрат у 2024 р. становила 156970,7 тис. грн, що перевищує аналогічний показник 2022 р. на 87345,1 тис. грн, або у 2,3 раза. Такі зміни зумовлені як інфляційними процесами в економіці, так і підвищенням собівартості матеріально-технічних ресурсів, вартості паливно-мастильних матеріалів та збільшенням рівня оплати праці.

У структурі витрат домінуюче положення займає кукурудза на зерно, на яку у 2024 р. припадало 64,3 % прямих матеріальних витрат, 53,1 % прямих витрат на оплату праці та 62,3 % інших прямих і загальновиробничих витрат.

Порівняно з 2022 р., витрати на цю культуру зросли більш ніж утричі, що свідчить про розширення масштабів її вирощування та ресурсну інтенсивність виробництва. Підвищення питомої ваги кукурудзи у структурі витрат можна розглядати як стратегічне спрямування підприємства на виробництво експортно-орієнтованої продукції з високим рівнем рентабельності.

Витрати на вирощування соняшнику посідають друге місце у загальній структурі, становлячи у 2024 р. 15,3 % прямих матеріальних витрат та 21,6 % інших прямих витрат. Незважаючи на певне зниження питомої ваги порівняно з 2023 р. (27,3 %), дана культура залишається важливою складовою виробничої програми. Ймовірною причиною зменшення частки соняшнику є оптимізація посівних площ та перерозподіл виробничих ресурсів на користь зернових культур.

Витрати на вирощування сої підприємства демонструють поступове нарощування. У 2024 р. їх частка становила 6,8 % у структурі прямих матеріальних витрат та 9,6 % у складі інших прямих і загальновиробничих витрат. Збільшення обсягів витрат на цю культуру зумовлене як інтенсивним характером її вирощування, так і підвищенням вартості посівного матеріалу та добрив.

Витрати на овочеві культури відкритого ґрунту, картоплю та плодові культури мають відносно незначну питому вагу (у межах 3 - 10 %), однак у

2024 р. зафіксовано помітне зростання витрат на вирощування картоплі (до 9,6 % прямих матеріальних витрат), що може свідчити про тенденцію до диверсифікації виробництва та розширення асортименту продукції для внутрішнього ринку.

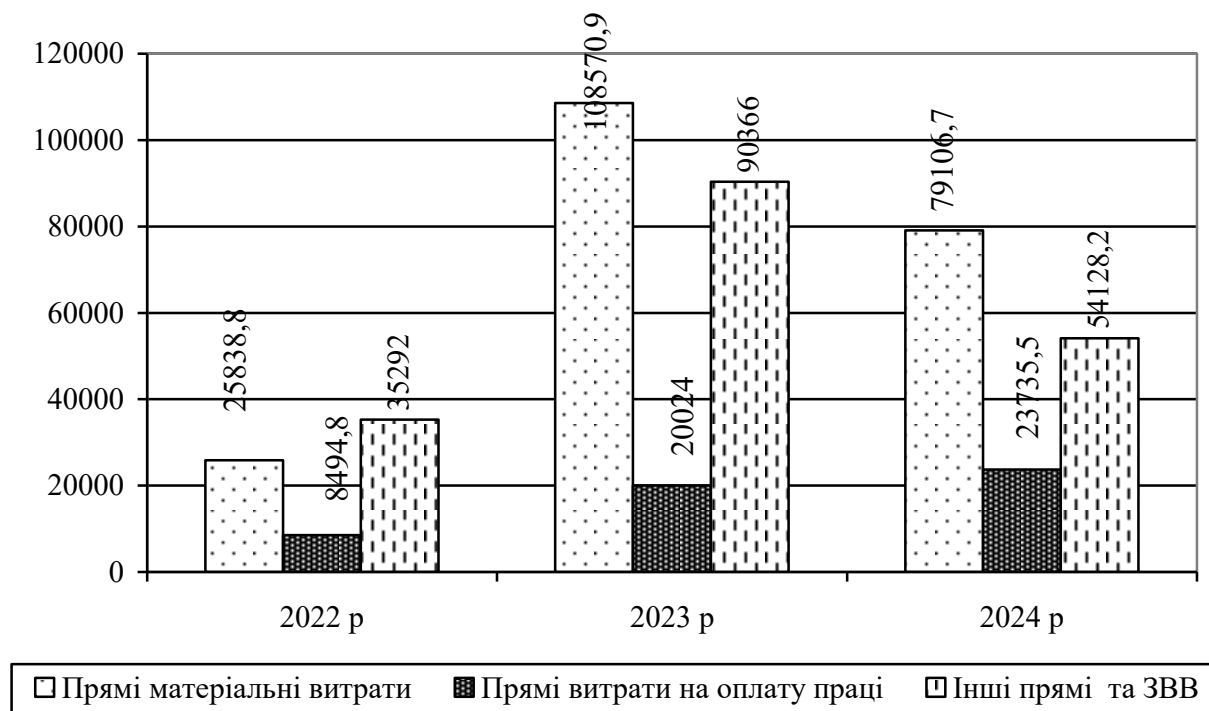

Рис. 3.5. Динаміка прямих витрат виробництва основних видів культур підприємства за 2022 - 2024 рр., тис. грн

У цілому динаміка показників свідчить, що протягом аналізованого періоду найбільше зростання продемонстрували прямі матеріальні витрати - у 3,1 раза, тоді як прямі витрати на оплату праці зросли у 2,8 раза, а інші прямі та загальновиробничі витрати - на 53,4 %.

Таке співвідношення темпів приросту вказує на домінування матеріальної складової у структурі собівартості сільськогосподарської продукції, що зумовлює необхідність підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів та впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Таким чином, результати аналізу засвідчують тенденцію до концентрації виробничих ресурсів на високорентабельних культурах - насамперед кукурудзі та соняшнику, що відповідає сучасним тенденціям

розвитку аграрного сектору України. Водночас підприємству доцільно здійснювати контроль за зростанням матеріальних витрат і посилювати

3.3. Аналіз фінансових результатів та шляхи підвищення ефективності функціонування суб'єкта господарювання

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства за період 2022 - 2024 рр. дає змогу оцінити динаміку основних показників ефективності господарської діяльності підприємства, виявити ключові тенденції зміни доходів, витрат і прибутковості (в табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Аналіз фінансових результатів підприємства за 2022 -2024 рр.

Показник	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	суми, тис. грн	у % до 2022 р.
А	1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	258399	х	461846	х	269382	х	+10983	+4,3
Операційні витрати у тому числі:	233571	100,0	347120	100,0	261692	100,0	+28121	+12,0
а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	214800	92,0	325614	93,8	239359	91,5	+24559	+11,4
б) адміністративні витрати	6869	2,9	8202	2,4	8326	3,2	+1457	+21,2
в) витрати на збут	6943	3,0	11105	3,2	13052	5,0	+6109	+88,0
г) інші операційні витрати	4959	2,1	2199	0,6	955	0,4	-4004	-80,7
Валовий прибуток («-» збиток)	43599	х	136232	х	30023	х	-13576	-31,1
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	х	16,9	х	29,5	х	11,1	х	х
Інші операційні доходи	1004	х	780	х	9587	х	+8583	в 9,5 р.б.
Фінансовий результат від операційно діяльності	25832	х	115506	х	17277	х	-8555	-33,1

Продовж. табл. 3.8

А	1	2	3	4	5	6	7	8
Фінансові та інвестиційні доходи	285	х	39	х	67	х	-218	-76,5
Фінансові та інвестиційні витрати	7189	х	16672	х	16011	х	+8822	в 2,2 р.б.
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	18928	х	98873	х	1333	х	-17595	-93,0
Чистий фінансовий результат	18928	х	98873	х	1333	х	-17595	-93,0
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	х	7,3	х	21,4	х	0,5	х	х
У % до валового прибутку	х	43,4	х	72,6	х	4,4	х	х

Протягом аналізованого періоду чистий дохід від реалізації продукції зріс із 258399 тис. грн у 2022 р. до 269382 тис. грн у 2024 р., на 10983 тис. грн, або на 4,3 %. Найвищого рівня виручка досягла у 2023 р. (461846 тис. грн), проте у 2024 р. спостерігалось її суттєве скорочення. Це може свідчити про негативні зміни ринкової кон'юнктури, зниження цін реалізації або скорочення обсягів виробництва.

Операційні витрати підприємства у 2024 р. склали 261692 тис. грн, що на 28121 тис. грн (12,0 %) більше, ніж у 2022 р. Основну їх питому вагу, як і в попередні роки, становила собівартість реалізованої продукції - 91,5 % від загальної суми операційних витрат. Це свідчить про високу матеріаломісткість виробництва та значну залежність фінансових результатів підприємства від рівня собівартості.

Водночас зафіксовано зростання адміністративних витрат на 21,2 %, що може бути зумовлено підвищенням рівня заробітної плати адміністративно-управлінського персоналу та збільшенням витрат на утримання управлінської інфраструктури. Найбільш динамічне зростання спостерігається за статтею «витрати на збут», які збільшилися на 88,0 %, що свідчить про активізацію збутової діяльності та посилення маркетингових заходів. Натомість інші операційні витрати зменшилися на 80,7 %, що можна

оцінити як позитивну тенденцію, адже це свідчить про підвищення ефективності управління поточними витратами.

Валовий прибуток підприємства у 2024 р. зменшився до 30023 тис. грн, що на 13576 тис. грн (на 31,1 %) менше порівняно з 2022 р. Його частка у чистому доході скоротилася з 16,9 % до 11,1 %, що вказує на зниження рентабельності основної діяльності.

Позитивною тенденцією є суттєве зростання інших операційних доходів - з 1004 тис. грн у 2022 р. до 9587 тис. грн у 2024 р., або у 8,5 раза. Це свідчить про активізацію діяльності у напрямі отримання додаткових доходів, зокрема від реалізації побічної продукції, оренди або фінансових операцій.

Разом із тим, фінансові та інвестиційні витрати підприємства істотно збільшилися - з 7189 тис. грн до 16011 тис. грн (в 2,2 раза), що негативно позначилося на загальному фінансовому результаті. Зростання витрат цього типу може свідчити про підвищення кредитного навантаження або залучення зовнішніх фінансових ресурсів для підтримки операційної діяльності.

Як наслідок, чистий фінансовий результат у 2024 р. становив лише 1333 тис. грн, що на 17595 тис. грн (на 93,0 %) менше, ніж у 2022 р.. Рівень чистої рентабельності реалізації продукції скоротився з 7,3 % до 0,5 %, а частка чистого прибутку у валовому прибутку - із 43,4 % до 4,4 %, що свідчить про значне зниження прибутковості господарської діяльності (рис. 3.8).

Загалом результати аналізу демонструють погіршення фінансових результатів підприємства у 2024 р. порівняно з базовим періодом (2022 р.). Основними факторами такого зниження є зростання витрат на виробництво та реалізацію продукції, підвищення фінансових зобов'язань і зменшення обсягів реалізації. Для відновлення стабільного рівня прибутковості підприємству доцільно оптимізувати структуру витрат, активізувати управління собівартістю, підвищити ефективність використання ресурсів та розширити канали збуту продукції.

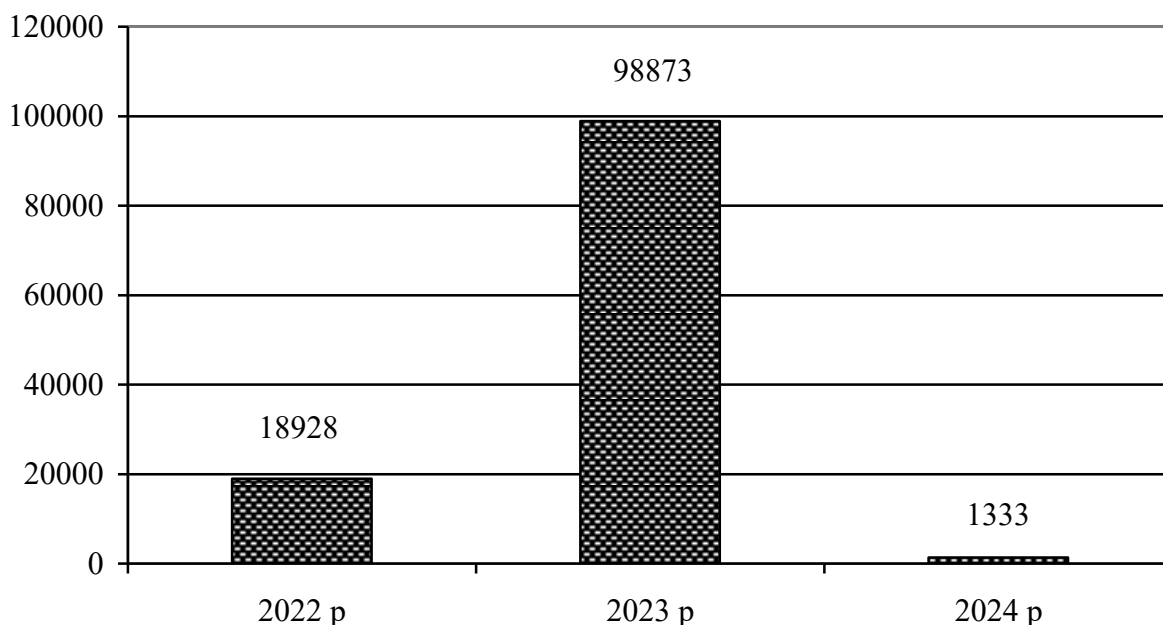

Рис. 3.8. Динаміка чистого фінансового результату підприємства за 2022 - 2024 рр., тис. грн

Використовуючи метод ланцюгових підстановок, проведемо оцінку впливу факторів на прибуток підприємства. За базовий період приймемо дані 2022 р., а за звітний – дані 2024 р. Вихідні дані подано в додатку Ж.

Визначимо вплив факторів на формування валового прибутку:

$$\Delta \text{ВП} = 30023 - 43599 = - 13576 \text{ тис. грн};$$

в тому числі за рахунок факторів:

$$\Delta \text{ВП}_{\text{чд}} = 10983 \text{ тис. грн};$$

$$\Delta \text{ВП}_{\text{с}} = - 24559 \text{ тис. грн}.$$

$$\text{Перевірка розрахунку: } 10983 + (- 24599) = 13576 \text{ тис. грн}.$$

Позитивний вплив мало збільшення чистого доходу від реалізації продукції (+10983 тис. грн), проте цей ефект був нівельований значним зростанням собівартості реалізованої продукції, що спричинило скорочення валового доходу на 24559 тис. грн. Таким чином, основною причиною скорочення валового прибутку підприємства є перевищення темпів зростання витрат над темпами зростання доходів.

Визначимо вплив факторів на формування фінансового результату операційної діяльності:

$$\Delta \text{ФРОД} = 17277 - 25832 = -8555 \text{ тис. грн};$$

в тому числі за рахунок факторів:

$$\Delta \text{ФРОД}_{\text{ВП}} = -12559 \text{ тис. грн};$$

$$\Delta \text{ФРОД}_{\text{ЮД}} = 6109 \text{ тис. грн};$$

$$\Delta \text{ФРОД}_{\text{АВ}} = 1457 \text{ тис. грн};$$

$$\Delta \text{ФРОД}_{\text{ВЗ}} = -8583 \text{ тис. грн};$$

$$\Delta \text{ФРОД}_{\text{ЮВ}} = 5021 \text{ тис. грн}.$$

Перевірка розрахунку: $(-12559) + 6109 + 1457 + (-8583) + 5021 = -8555$ тис. грн.

Зниження показника на 8555 тис. грн зумовлене насамперед зменшенням валового прибутку, що спричинило скорочення ФРОД на 12559 тис. грн і скорочення інших операційних витрат призвело до скорочення ФРОД на 8583 тис. грн. Частково негативний ефект було компенсовано за рахунок збільшення інших операційних доходів, за рахунок яких, ФРОД зріс на 6109 тис. грн. Зростання рівня адміністративних та збутових витрат спричинило зростання та зниження ФРОД на 1457 та 8583 тис. грн відповідно. Однак, такі тенденції виявилися недостатнім для забезпечення приросту прибутковості. Отже, зниження ефективності основної діяльності та надмірне зростання витрат стали головними чинниками падіння операційного результату.

Визначимо вплив факторів на формування чистого фінансового результату підприємства:

$$\Delta \text{ФРЗДО} = 1333 - 18928 = -17595 \text{ тис. грн};$$

в тому числі за рахунок факторів:

$$\Delta \text{ФРЗДО}_{\text{ФРОД}} = -8555 \text{ тис. грн};$$

$$\Delta \text{ФРЗДО}_{\text{ДФД}} = -13 \text{ тис. грн};$$

$$\Delta \text{ФРЗДО}_{\text{ДД}} = -205 \text{ тис. грн};$$

$$\Delta \text{ФРЗДО}_{\text{ВФД}} = -8822 \text{ тис. грн}.$$

$\Delta \text{ФРЗДО}_{\text{від}} = 0$.

Перевірка розрахунку: $(- 8555) + (- 13) + (- 205) + (- 8822) = -17595$ тис. грн.

Чистий фінансовий результат (прибуток) підприємства зменшився на 17595 тис. грн, що підтверджує загальну негативну тенденцію у фінансовій динаміці. Основними факторами є скорочення прибутку від операційної діяльності, що спричинило скорочення чистого фінансового результату на 8555 тис. грн, а збільшення фінансових витрат скоротило чистий прибуток на 8822 тис. грн. Незначне зменшення доходів від фінансової і інвестиційної діяльності додатково посилило від'ємне сальдо. Їх вплив 13 та 205 тис. грн відповідно, що свідчить про недостатню ефективність фінансового менеджменту та підвищення боргового навантаження підприємства.

ВИСНОВКИ

Доходи підприємства є однією з ключових економічних категорій, що відображає результати господарської діяльності та визначає фінансовий стан суб'єкта господарювання. Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», дохід – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що приводить до зростання власного капіталу підприємства, за винятком внесків власників.

Таким чином, узагальнюючи різні підходи, можна дійти висновку, що дохід є комплексною економічною категорією, яка одночасно відображає фінансовий результат діяльності, індикатор ефективності управління, джерело формування прибутку та основу для відтворення фінансових ресурсів підприємства.

Залежно від характеру господарських процесів, доходи поділяються на доходи від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Доходи операційної діяльності - це доходи, що виникають у процесі здійснення основної (звичайної) діяльності підприємства, тобто тієї, для якої воно створене.

У бухгалтерському обліку відображення доходів операційної діяльності здійснюється за принципом нарахування, тобто у момент виникнення права на отримання економічних вигід, а не під час фактичного надходження коштів. Це забезпечує достовірність формування фінансового результату звітного періоду.

Будь-яка діяльність суб'єкта господарювання пов'язана з використанням матеріальних, трудових, фінансових та інших видів ресурсів, що мають економічну цінність та відображаються у ринковій вартості. Саме тому витрати є об'єктивною та невід'ємною складовою господарської діяльності будь-якого підприємства, незалежно від його організаційно-правової форми чи галузевої належності.

В економічній теорії категорія «витрати» трактується по-різному.

Узагальнено їх визначають як використання певних ресурсів (праці, сировини, матеріалів, основних засобів, фінансових ресурсів) у процесі виробництва, розподілу та обігу продукції чи товарів, виражене у грошовій формі. Таким чином, витрати відображають процес трансформації ресурсів у готову продукцію або послуги.

Облік доходів і витрат операційної діяльності аграрних підприємств має низку специфічних особливостей, зумовлених сезонністю виробництва, природно-кліматичними умовами, тривалим біологічним циклом сільськогосподарських культур і тварин, а також коливаннями ринкових цін на аграрну продукцію.

У контексті забезпечення сталого розвитку сільського господарства ці проблеми набувають особливої ваги, оскільки якісна облікова інформація стає основою для прийняття ефективних управлінських, інвестиційних і екологічно орієнтованих рішень.

Дослідження у роботі проводилося на матеріалах підприємства, яке є сільськогосподарським підприємством, що займається рослинництвом. Продукція компанії реалізується як на внутрішньому ринку України, так і експортується до країн Європейського Союзу, Ізраїлю, Індонезії, Мексики.

Партнерська мережа підприємства включає як аграрних постачальників, так і технологічних партнерів. Зокрема, компанія співпрацює з міжнародною корпорацією Corteva у сфері насінництва та гібридизації кукурудзи. Крім того, «Полтава-Сад» бере участь у проєктах міжнародної технічної допомоги, зокрема в ініціативах USAID, спрямованих на розвиток ефективного зрошення та енергозбереження в аграрному секторі.

Облік на підприємстві ведеться згідно норм чинного законодавства, основні положення закріплені в Наказі про облікову політику. Облік доходів і витрат операційної діяльності ведеться на рахунка: 70 - 71, 90 – 94.

Інформація щодо доходів та витрат операційної діяльності знайшли своє відображення в формі 2 фінансової звітності та формах 50 с.г., 21 с.г.

У 2022 - 2024 рр. підприємство демонструє помірне зростання

загального майна та збереження домінування оборотних активів, що забезпечує гнучкість у фінансовому управлінні. Позитивними тенденціями є збільшення незавершених капітальних інвестицій та поліпшення загального показника ліквідності. Однак зменшення вартості основних засобів і низький рівень грошових коштів свідчать про зношення виробничих фондів і можливі ризики ліквідності. Фінансова стійкість загалом перебуває на прийнятному рівні, хоча зниження показників, пов'язаних з основним капіталом, вказує на потребу в оновленні виробничих ресурсів.

Сукупні витрати підприємства залишаються стабільними, проте їх структура суттєво змінюється. Зниження матеріальних та інших операційних витрат свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів. Водночас різке зростання амортизації, витрат на збут і частково адміністративних витрат свідчить про модернізацію виробництва та активізацію ринкової діяльності. У виробничій сфері найбільше зростання витрат припадає на кукурудзу та соняшник, що формує стратегічну орієнтацію підприємства на високорентабельні культури, хоча підвищує залежність від коливань ринку.

На підставі проведеного дослідження підприємству пропонується:

- відкриття аналітичних рахунків для екологічних доходів та витрат, що зумовлено зростанням ролі концепції сталого розвитку в «житті» підприємства (доходи від реалізації органічної продукції, доходи від реалізації побічної продукції та відходів, дотації та субсидії за екологічні програми, економія витрат завдяки екологічним практикам, превентивні (запобіжні) витрати, відновлювальні (ремедіаційні), операційні (поточні) та адміністративні – сертифікаційні витрати).

Для кожної категорії визначено основний рахунок та відповідні аналітичні рахунки, що забезпечує точний облік, контроль і планування витрат, пов'язаних із збереженням довкілля та дотриманням екологічних стандартів. Така деталізація сприяє прозорості бухгалтерського обліку та

прийняттю ефективних управлінських рішень у сфері екологічної безпеки підприємства.

- уточнити зміст наказу про облікову політику в частині доходів та витрат;

- доцільно відкрити аналітичні рахунки для екологічних доходів та витрат, що зумовлено зростанням ролі концепції сталого розвитку в «житті» підприємства;

- ввести до впровадження графік документообігу для підвищення якості облікового процесу;

- посилити контроль за доходами та витратами підприємства через постійний їх моніторинг та факторний аналіз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверкин Я. Ф. Облік доходів та фінансових результатів операційної діяльності. *БізнесІнформ*. Серія : Облік і аудит. 2019. № 11. С. 282 – 289.
2. Артюх-Пасюта О. В., Мілька А. І. Оцінка достовірності інформації у фінансовій звітності підприємства на основі моделей Дж. Монт'є, М. Д. Беніша та М. Л. Роксас. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1525/1467> (дата звернення: 24.10.2025).
3. Бенько В. Облік доходів і витрат з надання послуг в умовах нестабільності. *Вісник економіки*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.35774/> (дата звернення: 21.09.2025).
4. Борняк О. О., Скаско О. І. Сучасні проблеми бухгалтерського обліку фінансових результатів діяльності будівельних підприємств. *Науковий вісник Ужгородського Університету*. 2024. Випуск 1(63). С. 259 – 565. URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/303501> (дата звернення: 19.03.2025).
5. Брік С. В. Фінансовий облік II : теорія та практика : навч. посіб. Харків : НТУ «ХП», 2023. 123 с.
6. Бурлан С. Оцінка доходів підприємства. *Економіка та суспільство*. 2025. № 73. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-109> (дата звернення: 06.01.2025).
7. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : підручник [3-є видан.] / [за ред. д.е.н., проф. П. О. Куцика; П. О. Куцик, В. І. Бачинський, Р. М. Воронко, О. А. Полянська, С. І. Головацька, М. В. Корягін, К. І. Кузьмінська, М. Ю. Чік]. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2023. 308 с.
8. Бухгалтерський облік : навч. посіб. В. М. Краєвський,

О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 388 с.

9. Васільєва Л. М. Облік фінансових результатів : проблеми та напрями вдосконалення на сільськогосподарських підприємствах. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/581/1/1.pdf> (дата звернення: 24.09.2025).

10. Відповідальна поведінка бізнесу в часи війни в Україні. URL: <https://tinyurl.com/vdm2fwxh> (дата звернення: 24.10.2025).

11. Волощук Л. О., Апостолова М. О. Підходи до удосконалення інструментів аналізу фінансової ефективності діяльності підприємства. *Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів в умовах євроінтеграції* : тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 22 травня 2023 р. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 145 - 147.

12. Гудзенко Н. М., Григораши М. В. Облік і місце фінансових результатів у звітності підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Економічні науки. 2018. Вип. 29, ч. 2. С. 158 – 160.

13. Грищук Г. В. Якість витрат на виробництво продукції рослинництва та її вплив на побудову обліку. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки)* : зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 2. С. 48 - 52. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60808> (дата звернення: 09.09.2025).

14. Гордієнко Н. І. Фінансовий облік : навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 288 с.

15. Губарик О., Іванова Д. Особливості обліку фінансових результатів діяльності малого підприємства та напрями його удосконалення. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-142> (дата звернення: 18.06.2025).

16. Губарик О. М., Іванова Д. В. Проблематика обліку і контролю доходів і витрат на малих підприємствах. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія : економіка та управління. 2024. № 11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-09-01> (дата звернення: 18.06.2025).

17. Гуцаленко Л., Молдован М. Фінансові результати в системі обліку підприємств агробізнесу. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. № 30 (3). С. 317 - 322. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-48> (дата звернення: 24.10.2025).

18. Діяльність вітчизняних підприємств під час війни в Україні: дослідження реального стану та потреб (липень 2022). Київ : Центр ресурсоефективного та чистого виробництва, 2022. 23 с. URL: http://www.recpc.org/wp-content/uploads/2022/11/National_businesses_during-war_2022.pdf (дата звернення: 24.04.2025).

19. Демчук О. Критичний аналіз дефініції «витрати» в обліковій практиці підприємств агробізнесу в галузі рослинництва. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль : ТНТУ, 2023. Том 81. № 2. С. 36 - 48.

20. Домбровська Н. Р. Напрями вдосконалення обліково-аналітичного механізму формування фінансових результатів. *Суспільство в умовах емерджентного розвитку : монографія ; за ред. канд. екон. наук, доц. Н. Є. Кульчицької*. Чортків: ЗУНУ, 2023. С. 297 - 309.

21. Дубініна М. В., Полоз В. Д. Методичні підходи до аналізу фінансових результатів. Матеріали 36-ої студентської науково-теоретичної конференції «Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни». Миколаїв. 2024. С. 47 - 49.

22. Задорожний З. В., Муравський В. В., Семанюк В. З., Омецінська І. Я. Управлінський облік : навч. посіб. Тернопіль : ВПЦ «Університетська думка», 2023. 293 с.

23. Зарудна Н. Я., Кундеус О. М., Яковець Т. А. Облік і оподаткування господарських процесів підприємства : навч. посіб. Тернопіль

: КРОК, 2024. 430 с.

24. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30 листопада 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>. (дата звернення: 24.10.2025).

25. Карпенко В., Норка А. Операційна діяльність як об'єкт фінансового обліку. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 березня 2025 р. Частина 1. Полтавський державний аграрний університет. Полтава, 2025. С. 132 – 134.

26. Килин О. В., Газда О. А., Килин Ю. В. Управління фінансовими результатами діяльності підприємства *Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність* : матеріали II Міжнародної наукової конференції, м. Луцьк, 3 березня, 2023 р. Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : Європейська наукова платформа, 2023. С. 22 - 24 URL: <https://ksada.org/repozitarij/dizseredov/dizseredov-repozitarij-naucovi-publikaczii-30.pdf#page=23> (дата звернення: 03.10.2025).

27. Коваленко О. В., Татценко В. І. Напрями удосконалення управління прибутковістю підприємства в сучасних умовах. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. Серія : Економіка та управління підприємствами. 2023. № 2. URL: <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/293599> (дата звернення: 24.10.2025).

28. Ковальчук Т. М., Кузь В. І. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : практикум. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 192 с.

29. Ковтуненко Ю. В., Боярська А. Д., Заплетнюк Д. К. Сучасний підхід до організації обліку доходів і витрат майбутніх періодів в аналізі фінансово-господарської діяльності підприємства. *Економіка і суспільство*.

URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/128.pdf (дата звернення: 03.02.2025).

30. Козаченко А. Ю. Доходи суб'єктів господарювання : економічна сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 6. Т 2. С. 35 - 42. URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/en2021-6-t2-06.pdf> (дата звернення: 01.04.2025).

31. Костякова А. А. Цільовий підхід до класифікації витрат в галузі рослинництва : планування, управління та контроль. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Вип. 4 (27). С. 87 - 93.

32. Котляр Д. Напрями трансформації кризи в управлінні прибутковістю вітчизняних підприємств на можливості. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-92> (дата звернення: 24.10.2025).

33. Кривов'язюк О. В. Використання комплексного аналізу стану підприємства в контексті покращення фінансових результатів його діяльності. *Науково-практичні конференції кафедри ПТЛ (Економіка підприємства : теорія та практика : Всеукр. студент. наук.-практ. Інтернет-конф. та Підприємництво та торгівля : сучасний стан і перспективи розвитку (20-21 квітня 2023 р.)*. 2023. С. 47 - 48. URL: <https://konfkafptl.lntu.ed> (дата звернення: 24.10.2025).

34. Кузьменко А. Бізнес у воєнний час: як змінилося законодавство URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/28/684801/> (дата звернення: 24.10.2025).

35. Кучеренко Т. Є., Михайловина С. О., Олядвінчук Н. В. Облікове забезпечення витрат і доходів надзвичайних подій. *БізнесІнформ*. Серія : Облік і аудит. 2024. № 9. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-9-328-334> (дата звернення: 03.04.2025).

36. Куцик П. О. Аналітичне забезпечення управління формуванням фінансових результатів суб'єктів бізнесу. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2021. № 62. С. 4 - 11.

37. Куцик П. О., Воронко Р. М., Редченко К. І., Воронко О. С. Аналітичне забезпечення управління формуванням фінансових результатів суб'єктів бізнесу. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2021. № 62. С. 4 - 11.
38. Лобода Н. О., Чабанюк О. М. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : Алерта, 2022. 224 с.
39. Ловінська Л. Г., Озеран А. В., Коршикова Р. С. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в умовах воєнного стану в Україні. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 92 – 106.
40. Мавлєва Д., Лиса О. Удосконалення управління фінансовими ресурсами з метою підвищення результативності діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-52> (дата звернення: 06.03.2025).
41. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Кутчак Ю. М. Фінансовий облік II : навч. посіб. для здобувачів рівня вищої освіти бакалавра спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Оподаткування, облік, контроль в управлінні підприємством». Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 368 с.
42. Мартиненко В., Григоренко О. Аналітична характеристика процесу управління прибутковістю підприємства в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-87> (дата звернення: 24.10.2025).
43. Маргасова В. Г., Вдовенко Н. М. Еволюція наукових поглядів на облік витрат і контроль собівартості продукції. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 1 (7). С. 69 - 79.
44. Мельник Т. Український бізнес в умовах війни : сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. № 7 (3). URL: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.07>. (дата звернення: 24.10.2025).
45. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств :

Наказ Міністерства аграрної політики України № 132 від 18 травня 2001 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01>. (дата звернення: 24.10.2025).

46. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : Наказ Міністерства аграрної політики України № 635 від 27 липня 2013 р. Міністерство аграрної політики та продовольства України. *Верховна Рада України* URL: <https://tinyurl.com/f4mza44x>. (дата звернення: 24.10.2025).

47. Михайловина С. О., Кучеренко Т. Є., Матрос О. М., Андрусак В. М. Методологічні аспекти обліку виручки за МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами». *Наукові перспективи*. 2023. № 5. С. 428 - 443. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5\(35\)-428-443](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5(35)-428-443) (дата звернення: 16.03.2025).

48. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07 лютого 2013 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. (дата звернення: 24.10.2025).

49. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України № 290 від 29 листопада 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>. (дата звернення: 24.10.2025).

50. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31 грудня 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.kiev.ua>. (дата звернення: 24.10.2025).

51. Національне положення стандарт бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» : Наказ Міністерства фінансів України № 790 від 18 листопада 2005 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 24.10.2025).

52. Оляднічук Н. В., Підлубна О. Д. Удосконалення організації обліку і контролю виробництва продукції. *Приазовський економічний вісник*.

2020. Випуск 6 (23). С. 262 - 268. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2020/6_23_ukr/48.pdf (дата звернення: 09.09.2024).

53. Орехова А. І. Організаційні аспекти та проблеми обліку фінансових результатів діяльності підприємств. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2021. № 6 (123). С. 140 - 143.

54. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Київ : Програма розвитку ООН в Україні, 2024 рік, 86 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf> (дата звернення: 24.10.2025).

55. Пака Д., Урсакий Ю. Стратегічне управління підприємством в сучасних умовах *Фінансово-економічний розвиток регіонів : виклик воєнного стану та поствоєнні перспективи* : Матеріали студентської наукової інтернет-конференції, м. Чернівці, 23 листопада 2023 р. Чернівці : ЧТЕІ ДТЕУ, 2023. С. 199 – 200. URL: <https://tinyurl.com/4hhyjmv4> (дата звернення: 24.10.2025).

56. Паниця В., Норка А. Адаптація систем внутрішнього контролю до сучасних економічних викликів. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 березня 2025 р. Частина 1. Полтавський державний аграрний університет. Полтава, 2025. С. 263 – 266.

57. Пархоменко С., Гонтовий О., Дрипан В. Контроль доходів та витрат на сільськогосподарських підприємствах. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів* : Збірник доповідей науково-практичних конференцій здобувачів вищої освіти за результатами проходження виробничих та технологічних практик. 2025. Випуск 18. Полтава : ПДАУ, 2025. С. 57 – 59.

58. Пархоменко С. С., Мокієнко Т. В. Облік операційних витрат в умовах сталого розвитку. Матеріали V Міжнародна науково-практична

Інтернет-конференція «Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аудиту та аналізу в умовах міжнародної інтеграції» (18 листопада 2025 р., Херсон – Хмельницький). URL: <https://tinyurl.com/4fxxbktb> (дата звернення: 13.02.2025).

59. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02 лютого 2010 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 24.10.2025).

60. Полятикіна Л. І., Новикова С. В. Облік і аналіз фінансових результатів господарської діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 20 (2). С. 170 - 173.

61. Польова О., Томашук І. Облік виробництва і реалізації продукції лісівництва. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-64> (дата звернення: 24.10.2025).

62. Правдюк Н. Л., Коваль Л. В., Коваль О. В. Облікова політика підприємств : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2020. 647 с.

63. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність України : Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. (дата звернення: 24.10.2025).

64. Прокопович Л. Прогнозування величини доходу від реалізації послуг підприємств транспортної галузі. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-49> (дата звернення: 24.10.2025).

65. Пушкар І. В., Ніколаєва Г. А. Напрями удосконалення обліку фінансових результатів на торговельному підприємстві: методичний аспект *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 22. С. 79 - 82 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2021/15.pdf (дата звернення: 24.10.2024).

66. Романів Є., Війтович М. Сучасний стан та напрямки удосконалення інформаційної системи в бухгалтерському обліку. *Молодий*

вчений. 2023. № 10 (122). С. 229 - 232. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-45> (дата звернення: 24.10.2025).

67. Рябчук О., Німчук А. Аудит та аналіз доходів і витрат підприємства. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14754794>. (дата звернення: 14.05.2025).

68. Свиноус І. В., Свиноус Н. І., Присяжнюк Н. М., Рудич О. О., Гаврик О. Ю. Проблеми оцінки діяльності сільськогосподарських підприємств з використанням міжнародних стандартів фінансової звітності. *Агросвіт*. 2022. № 7 - 8. С. 30 - 35. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/7-8_2022/5.pdf (дата звернення: 24.05.2025).

69. Скрипник С. В., Франчук І. Б., Шепель І. В. Особливості автоматизації обліку підприємств у сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2020. № 10. С. 39 – 45. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.10.39. (дата звернення: 24.10.2025).

70. Скрипник, С., Костенко, Ю., Курей, О. Управлінський облік на підприємствах України в умовах кризових явищ. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-32> (дата звернення: 12.09.2024).

71. Степанов В. О. Теоретичні засади управління збутом продукції аграрних підприємств. *Управління розвитком соціально-економічних систем* : Матеріали VII Міжнародної науковопрактичної конференції (м. Харків, 20 - 21 квітня 2023 року). Харків : ДБТУ, 2023. С. 452 - 455.

72. Степаненко О. Класифікація доходів і витрат для потреб обліку та управління. *Інфраструктура ринку*. 2024. Випуск 79. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure79-12> (дата звернення: 24.05.2025).

73. Сторожук В. Л., Здирко Н. Г. Облік виробництва продукції рослинництва. *Проблеми та перспективи розвитку економіки : світові та національні аспекти*: Збірник матеріалів Міжнародної наукової-практичної конференції, 18 листопада 2022 року. Одеса, ОДАУ. 2022. 386 - 390. URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/Zbirnyk-20222->

4524.pdf#page=386 (дата звернення: 12.09.2024).

74. Томчук О., Долінська С., Кабачій Б. Фінансовий аналіз інвестиційної та інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств : шляхи удосконалення. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-70> (дата звернення: 24.10.2025).

75. Управлінський облік : навч. посіб. / за ред. Ю. А. Маначинської. Чернівці, 2022. 230 с.

76. Управлінський облік : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Плаксієнко В. Я., Яловега Л. В., Лега О. В., Прийдак Т. Б., Мокієнко Т. В., Канцедаль Н. А.; за заг. ред. Плаксієнка В. Я. Полтава : ПП «Астроя», 2018. 250 с.

77. Фатенок-Ткачук А. О. Фінансовий облік за НП(С)БО : конспект лекцій / Алла Олександрівна Фатенок-Ткачук. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 240 с.

78. Чернищенко О. І., Кобелєва Т. О., Перерва П. Г. Удосконалення практики управління витратами. *Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту підприємств України*: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених (17 листопада 2023 р.) / Харків. нац. автомобільно-дорожн. унт. Харків: ХНАДУ, 2023. 597 с. URL: <https://tinyurl.com/mrr6dxru> (дата звернення: 24.10.2025).

79. Чирва Ю., Кайдаш Д. Розроблення чат боту для оцінки фінансових результатів діяльності компанії. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні інформаційні системи та технології в цифровому суспільстві» : тези доповідей, 18 - 19 квітня 2024 р. Харків : ХНЕУ імені Семена Кузнеця, 2024. С. 73. URL: <https://tinyurl.com/43vp7hbr> (дата звернення: 24.10.2025).

80. Шиш А. М. Роль бухгалтерського обліку у фінансовій стійкості підприємства : стратегічне планування та аналіз фінансових показників. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2023. № 1. URL:

<https://doi.org/10.57125/econp.2023.12.29.05> (дата звернення: 15.03.2025).

81. Язлюк Б. О., Волошина В. В. Організація обліку витрат операційної діяльності в умовах комплексної автоматизації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. URL: <https://tinyurl.com/mwc4kxfd> (дата звернення: 12.09.2025).

Додатки